

Opinnäytetyö (AMK)

Sosionomi

2023

Lastensuojelu

Iida Herne ja Iina Multanen

AVAIMET ITSENÄISEEN ELÄMÄÄN

– Itsenäistyvän nuoren työkirja

OPINNÄYTETYÖ (AMK) | TIIVISTELMÄ

TURUN AMMATTIKORKEAKOULU

Sosionomikoulutus

2023 | 47 sivua, 7 liitesivua

Iida Herne ja Iina Multanen

AVAIMET ITSENÄISEEN ELÄMÄÄN

- Itsenäistyvän nuoren työkirja

Tämän kehittämistyön tarkoituksena oli luoda työkirja sijaishuollosta itsenäistyvälle nuorelle. Kehittämistyön toimeksiantajana toimi Sospro Oy. Kehittämistyön tarve nousi Sospron tarpeesta saada uudenlainen nuoria motivoiva työkalu heidän itsenäistymisensä tukemiseksi. Tavoitteena oli luoda tuotos, jota nuori voi hyödyntää sekä itsenäisesti että hänen kanssaan työskentelevien ammattilaisten kanssa. Tavoitteena oli tuotoksen avulla kehittää ja systemoida Sospron lastensuojelulaitoksissa tehtävää itsenäistymistyöskentelyä.

Kehittämistyön teoriaperusta koostuu kahdesta osasta. Ensimmäisessä osiossa käsitellään lastensuojelua, sijaishuoltoa ja jälkihuoltoa lastensuojelulain ja lasten oikeuksien näkökulmasta. Toisessa osiossa tarkastellaan nuorten itsenäistymistä kehityspsykologisesta näkökulmasta.

Kehittämismenetelmänä toimi Sospron kahdessa lastensuojelulaitoksessa toteutetut teemahaastattelut. Kehittämistyöhön haastateltiin sijoitettuja nuoria sekä heidän kanssaan työskenteleviä ammattilaisia. Haastatteluiden avulla pyrittiin selvittämään itsenäistyvien nuorten tuen tarpeita sekä nuorten ja ammattilaisten toiveita työkirjalle.

Haastatteluissa nousi esiin erilaisia nuorten tuen tarpeita ja tukemisen keinoja. Tulososiossa niitä tarkastellaan kolmen pääteeman kautta, jotka ovat arjenhallinta, henkinen tukeminen ja itsenäistymistyöskentely.

Kehittämistyön tuotos, Avaimet itsenäiseen elämään – itsenäistyvän nuoren työkirja syntyi teoriaperustan ja haastatteluista saatujen tulosten perusteella. Se koostuu kolmesta teemasta: minä, mun koti ja mun asiat. Työkirja sisältää tietoa ja tehtäviä liittyen näihin teemoihin.

ASIASANAT:

itsenäistyminen (psykologia), nuoruus, lastensuojelu, sijaishuolto, jälkihuolto, kehityspsykologia

BACHELOR'S THESIS | ABSTRACT

TURKU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Bachelor of Social Services

2023 | 47 pages, 7 pages in appendices

lida Herne and lina Multanen

THE KEYS TO AN INDEPENDENT LIFE

- A workbook for an adolescent becoming independent

The purpose of this development project was to create a workbook for an adolescent becoming independent from foster care. The client of this development work was Sospro Oy. The need for this development project arose from Sospro's need to have a new motivating tool for young people as an aid with them becoming independent. The aim was to create an output which an adolescent can utilize independently or with the professionals working with them. The aim was to use the output as a way to develop and systemize the independence work done in Sospro's child welfare institutions.

The theoretical basis of the development project consists of two parts. The first section covers child protection, foster care and aftercare from the perspective of Child Welfare Act and children's rights. In the second section, the independence of young people is examined from a developmental psychological point of view.

Thematic interviews conducted in two child welfare institutions of Sospro served as the method of this development project. The young people taken into custody and the professionals working with them were interviewed for the development project. The interviews were used to find out the aiding needs of young people who are becoming independent, as well as the wishes of young people and professionals for the workbook.

In the interviews, various aid needs of young people and ways of aiding emerged. In the results section, they are examined through three main themes, which are everyday life management, emotional support, and independence work.

The result of the development work, "The keys to an independent life" -workbook for an adolescent becoming independent, was created based on the theoretical basis and the results obtained from the interviews. It consists of three themes: me, my home, and my things. The workbook contains information and tasks related to these themes.

KEYWORDS:

becoming independent (psychology), youth, child protection, foster care, aftercare (social services), developmental psychology

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO	6
2 KEHITTÄMISTYÖN LÄHTÖKOHDAT	7
3 LASTENSUOJELU	9
3.1 Sijaishuolto	9
3.2 Jälkihuolto	10
3.3 Sijaishuollosta itsenäistyvän nuoren tukeminen	11
4 NUORUUS KEHITYSVAIHEENA	14
4.1 Nuoruusikä	14
4.2 Erik H. Eriksonin psykososiaalinen kehitysteoria	16
4.3 Nuoren identiteetin muodostuminen	17
4.4 Havighurstin kehitystehtäväteoria	18
4.5 Nuoruuden kehitystehtävät	19
5 KEHITTÄMISTYÖN TOTEUTTAMINEN	22
5.1 Kehittämistyön prosessi	22
5.2 Menetelmät	26
5.3 Aineiston analyysi	28
6 HAASTATTELUT	30
6.1 Arjenhallinta itsenäistymisen tukena	30
6.2 Nuoren henkinen tukeminen	31
6.3 Itsenäistymistyöskentely	33
6.4 Haastateltujen toiveet työkirjalle	35
7 TYÖKIRJA	39
7.1 Työkirjan ratkaisu- ja voimavarakeskeinen näkökulma	39
7.2 Työkirjan sisältö	40
8 POHDINTA	42
8.1 Arviointi	42
8.2 Luotettavuus ja eettisyys	43
8.3 Kehittämisehdotukset ja jatko	44

LÄHTEET

46

LIITTEET

- Liite 1. Haastattelurungot.
- Liite 2. Saatekirje sosiaalityöntekijälle.
- Liite 3. Tiedote tutkimuksesta sosiaalityöntekijälle.
- Liite 4. Tietosuojalomake sosiaalityöntekijälle.
- Liite 5. Suostumuslomake haastateltavalle.
- Liite 6. Työkirjan etusivu ja sisällysluettelo.

KUVAT

Kuva 1: Kehittämistyön prosessi.

23

TAULUKOT

- Taulukko 1: Ilmausten pelkistäminen.
- Taulukko 2: Esimerkkejä pääteemoista ja alakäsitteistä.

29

29

1 JOHDANTO

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli luoda toimeksiantajallemme Sospro Oy:lle itsenäistyvän nuoren työkirja. Opinnäytetyön tarve nousi Sospron tarpeesta saada käyttöön uusi nuoria motivoiva työkalu heidän itsenäistymisensä tukemiseksi. Opinnäytetyön tavoitteena oli kehittää ja systemoida itsenäistymisen tukemista Sospron lastensuojeluyksiköissä konkreettisen tuotoksen, itsenäistyvän nuoren työkirjan avulla.

Opinnäytetyömme tietoperusta koostuu kahdesta osasta. Ensimmäisessä osassa käsittelemme lastensuojelua, sijaishuoltoa ja jälkihuoltoa lastensuojelulain ja lasten oikeuksien näkökulmasta. Toisessa osassa käsittelemme itsenäistymisvaihetta ja nuoruutta kehityopsykologisesta näkökulmasta kehityskriisien ja -tehtävien kautta. Tarkastelumme valikoitui persoonallisuuden ja identiteetin kehittyminen Eriksonin psykososiaalisen kehitysteorian kautta sekä nuoruuden kehitystehtävien tarkastelu Havighurstin kehitystehtäväteorian pohjalta.

Opinnäytetyömme kehittämismenetelmäksi valikoitui haastattelut, jotka toteutimme kahdessa Sospron lastensuojelulaitoksessa haastatellen sijoitettuja nuoria ja heidän kanssaan työskenteleviä ammattilaisia. Haastatteluiden tavoitteena oli selvittää sijoitettujen nuorten tuen tarpeita ja tukemista itsenäistymisvaiheessa, sekä kartoittaa haastateltavien toiveita ja tarpeita uuden työkirjan sisältöön liittyen. Toteutimme haastattelut laadullisen tutkimuksen menetelmin teemahaastatteluina, ja analysoimme teemahaastatteluiden materiaalin aineistolähtöisellä sisällönanalyysillä.

Opinnäytetyön tuotoksena syntyi ”Avaimet itsenäiseen elämään” -työkirja itsenäistyville nuorille. Työkirjassa olevat teemat pohjautuvat opinnäytetyömme tietoperustaan ja haastatteluista saatuihin tuloksiin. Työkirjan sisältö on rakennettu ratkaisu- ja voimavarakeskeisestä näkökulmasta. Sen tarkoituksena on toimia nuoren tukena sekä itsenäistymisvaiheessa sijaishuollon aikana että sen jälkeen oman itsenäisen elämän alkaessa, sekä antaa uusi työkalu itsenäistyvien nuorten kanssa työskenteleville ammattilaisille.

2 KEHITTÄMISTYÖN LÄHTÖKOHDAT

Saimme opinnäytetyömme toimeksiannon Sospro Oy:ltä. Sospro on kotimainen lastensuojelualan yritys, jonka toiminta on käynnistynyt vuonna 2004. Tällä hetkellä Sosprolla on toiminnassa yli 30 palveluyksikköä. Sospro tarjoaa sijaishuollon, jälkihuollon ja avo- huollon palveluita eri puolella Suomea. (Sospro 2023.) Opinnäytetyössämme tarkaste- lemme lastensuojelua sijaishuollon ja jälkihuollon näkökulmasta, sillä toimeksiantomme liittyi erityisesti sijaishuollosta itsenäistyvien nuorten tukemiseen.

Toimeksiantajallamme oli herännyt tarve uudistetulle itsenäistyville nuorille tarkoitetulle työskentelyvälineelle. Sospron yksiköissä käytettävissä oleva itsenäistyville nuorille tar- koitettu työskentelypakki on sisällöllisesti vanhentunut, joten uudenlainen ja sisällöllisesti ajanmukainen työkalu voisi toimia hyvänä välineenä saada nuoret motivoitumaan it- senäistymistyöskentelyyn. Heidän toiveenaan oli alkuun siis täysin sähköinen työkirja, joka vastaisi nyky maailman tarpeisiin. Sospron tavoitteena oli uuden työkalun avulla ke- hittää ja systemoida yksiköissä tehtävää itsenäistymistyöskentelyä.

Itsenäistymisvaihetta ymmärtääksemme halusimme ymmärtää nuoruutta kehitysvai- heena. Nuoruudessa yksilö kohtaa erilaisia tehtäviä, haasteita ja mahdollisuuksia, jotka puolestaan kanavoivat eri tavoin tämän toimintaa, valintoja ja päätöksiä. Nuori ohjaa myös itse elämäänsä ja sen polkuja asettamalla itselleen tavoitteita ja valitsemalla erilai- sia kehitysympäristöjä. Esimerkkejä tavoitteita ja valinnoista voivat olla esimerkiksi tietyt koulutus- ja ammatinvalintaan liittyvät valinnat. Erilaiset siirtymät ja stressaavat elämän- tapahtumat puolestaan vaikuttavat nuoren minäkuvaan, joka taas vaikuttaa merkittävästi siihen, miten nuori toimii kohdatessaan haastavia ja vaikeita tilanteita. (Nurmi 2015, 218, 233.)

Sijaishuollosta itsenäistynyt nuori tarvitsee monenlaista tukea. Tuen tarpeet saattavat liit- tyä koulunkäyntiin tai opiskeluun, itsenäiseen asumiseen ja arjen tukemiseen tai esimer- kiksi raha-asioiden hoitamiseen. Myös psykososiaalisen tuen tärkeyttä korostetaan eten- kin jälkihuollon työskentelyssä. Lisäksi osalla sijaishuollon päättävillä nuorilla saattaa olla katkonaiset välit biologisiin vanhempiin, ja osa ei ole väleissä vanhempiinsa lainkaan. Tällöin nuori ei voi välttämättä luottaa siihen, että saisi vanhemmiltaan itsenäistyessään emotionaalista tai materiaalista tukea. (Pukkio & Hoikkala 2016, 8, 39.)

Tavoitteenamme oli luoda työkirja, joka tukee nuorta siirtymävaiheessa sijaishuollosta itsenäiseen elämään. Halusimme luoda nuoria motivoivan ja ajan hermoilla olevan työkirjan. Halusimme työkirjaan tehtäviä, jotka tukevat nuoren itsereflektiota, antavat nuorelle tietoa tärkeistä itsenäistymiseen liittyvistä asioista sekä tukevat nuoren omatoimisuutta esimerkiksi tiedon haun suhteen. Tavoitteenamme oli koostaa työkirja sellaiseksi, että nuori voi hyödyntää työkirjaa itsenäisesti sekä esimerkiksi omaohjaajan kanssa yksilötyöskentelyssä.

3 LASTENSUOJELU

3.1 Sijaishuolto

Lastensuojelulain mukaan sijaishuollolla tarkoitetaan huostaanotetun, kiireellisesti sijoitetun tai laissa määritetyn väliaikaismääräyksen nojalla sijoitetun lapsen hoitoa ja kasvatuskodin ulkopuolella. Lapsi voidaan sijoittaa kodin ulkopuolelle muun muassa perhehoitoon, ammatilliseen perhekotiin tai laitoshuoltoon lapsen etu ja yksilölliset tarpeet huomioiden. (Lastensuojelulaki 417/2007, 49 §.) Tässä opinnäytetyössä rajaamme sijaishuollon ja sijaishuollosta itsenäistymisen käsittelemisen laitoshuoltoon ja laitoshuollosta itsenäistymiseen. Lastensuojelulain (417/2007, 57 §) mukaan sijaishuoltoa laitoshuoltona voidaan järjestää lastensuojelulaitoksissa eli lastenkodeissa, nuorisokodeissa sekä koulukodeissa.

Lapsella on oikeus tulla huostaanotetuksi, ja hyvinvointialueella on velvollisuus ottaa lapsi huostaan, mikäli huostaanoton edellytykset täyttyvät. Huostaanoton perusteet ovat joko lapsen kasvuoloissa tai lapsen omassa käyttäytymisessä. Lapsi on otettava huostaan ja lapselle on järjestettävä sijaishuolto, jos lapsen kasvuolosuhteet uhkaavat vakavasti vaarantaa lapsen terveyttä tai kehitystä ja lapsen huolenpidossa on puutteita. Huostaanoton perusteena voi olla myös se, että lapsi itse omalla toiminnallaan vaarantaa vakavasti omaa terveyttään ja kehitystään esimerkiksi käyttämällä päihteitä tai tekemällä muun kuin vähäisenä pidettävän rikollisen teon. (Saastamoinen 2010, 23.) Lastensuojelulain (417/2007, 47 §) mukaan huostassapito lakkaa viimeistään lapsen täyttäessä 18 vuotta.

Sijaishuollon ja sijaishuoltopaikan tulee olla laadultaan ja sisällöltään hyvää. Sijaishuollon tulee järjestää lapsen etujen mukainen tasapainoinen ja turvallinen kasvuympäristö. Lapsella on erityisiä oikeuksia sijaishuollon aikana. Lapsella on oikeus laadultaan hyvään sosiaalihuoltoon, oikeus hyvään kohteluun ja oikeus tarpeitaan vastaavaan sijaishuoltopaikkaan sekä oikeus tavata hänelle läheisiä henkilöitä tai sosiaalityöntekijää, oikeus saada tietoa omasta tilanteestaan sekä oikeus käyttövaroihin. (Saastamoinen, 2010, 1–3.)

Sijaishuollossa lasta opetetaan ottamaan vastuuta oman arjen sujumisesta ja tuetaan sekä ohjataan kasvamaan vastuuntuntoiseksi aikuiseksi. Sijaishuollon tarkoitus on opettaa lapselle rajojen, sääntöjen ja sopimusten noudattamista. Tarkoituksena on opettaa

nuori kantamaan vastuuta itsestään ja luomaan rajoja. Sijaishuollon aikana lapsi tai nuori voi lastensuojelulain määrittämien kuukausittaisten käyttövarojen avulla opetella rahan käyttöä. Lapselle tulee luoda myönteisiä tilanteita, joista lapsi voi saada onnistumisen kokemuksia. (Saastamoinen 2010, 3.) Yksi sijaishuollon tärkeimmistä tehtävistä on lapsen ja nuoren kasvun ja kehityksen tukeminen kohti aikuisuutta. Itsenäistymisen tullessa ajankohtaiseksi sijaishuollon tehtävä on valmistaa nuorta itsenäiseen elämään, eli siihen, että nuori ottaa vastuun omasta elämästään ja tulee toimeen omillaan (Pukkio & Hoikkala 2016, 6).

Lastensuojelulain mukaan sijaishuolto paikan on turvattava lapsen kasvun ja kehityksen kannalta tärkeät ja jatkuvat ihmissuhteet. Sijaishuolto paikan on tuettava ja edistettävä sijoitetun lapsen ja hänen vanhempiansa välistä suhdetta ja yhteydenpitoa. (Lastensuojelulaki 2007/417, 54 §). Laissa lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta (1983/361, 1§) määritetään, että lapsen itsenäistymistä, sekä tämän kasvamista vastuulliseksi aikuiseksi tulee tukea ja edistää. Sijaishuollosta itsenäistyvän nuoren tuki tulee suunnitella hyvissä ajoin ennen sijoituksen päättymistä, sillä itsenäistyminen on nuorelle suuri askel etenkin nuoren läheisverkoston ollessa pieni (Eriksson & Korhonen 2021, 23).

Itsenäistymistä tukevia ihmissuhteita voi löytyä perhesuhteista tai niiden ulkopuolelta, kuten koulusta, oppilaitoksista tai harrastusten parista. Nuoret, jotka jäävät vaille tällaisia kannattelevia ja luottamuksellisia suhteita sekä niihin liittyvää turvaa ovat usein yhteiskunnan heikoimmassa asemassa. Yhteiskunnan vahva yksin pärjäämisen ja omillaan toimeen tulemisen painottaminen voi saada heikoimmassa asemassa olevan syyttämään itseään epäonnistumisista, joiden syyt ovat kuitenkin heidän omia valintojaan moniulotteisempia. (Honkatukia ym. 2020, 14.) Erityisesti nuoria, joille lapsuuden olosuhteet eivät tarjoa riittäviä valmiuksia itsenäistä elämää varten tulee aikuisuuden kynnyksellä tukea. Tällä ehkäistään myös osattomuuden siirtymistä sukupolvelta toiselle. (Custódio 2020, 6.)

3.2 Jälkihuolto

Lastensuojelulain mukaan hyvinvointialueella on velvollisuus järjestää jälkihuoltoa kaikille huostaanotetuille sekä yli kuusi kuukautta yhtäjaksoisesti kodin ulkopuolelle sijoitetuille lapsille ja nuorille. Velvollisuus jälkihuollon järjestämiselle päättyy viiden vuoden kuluttua siitä, kun nuori on viimeksi ollut sijoitettuna, mutta viimeistään kun nuori täyttää

25 vuotta. Jälkihuollosta tehdään aina asiakassuunnitelma perustuen nuoren tarpeisiin. (Lastensuojelulaki 417/2007, 75 §.)

Lastensuojelulain (417/2007, 77 §) mukaan kodin ulkopuolelle sijoitetulle lapselle tai nuorelle kerääntyy kalenterikuukausittain rahamäärä, joka vastaa vähintään 40 prosenttia hänen sosiaali- ja terveydenhuoltonsa asiakasmaksuista annetun lain tarkoitetuista tuloistaan, korvauksistaan tai saamisistaan. Itsenäistymisvaroja käytetään itsenäistymistä tukevaan toimintaan ja hankintoihin, kuten oman asunnon kalustamiseen, opiskelumateriaaleihin ja muihin perusteltuihin menoihin. Itsenäistymisvarojen käyttöä arvioidaan nuoren kanssa yhdessä. On huomioitavaa, että jälkihuollon tarjoama taloudellinen tuki on erillinen asia nuoren omista itsenäistymisvaroista. Lastensuojelulaissa määritetään, että itsenäistymisvarat on annettava itsenäistymässä olevalle nuorelle jälkihuollon päättyessä nuoren itsenäistymisen tukemiseen tai turvaamiseen, viimeistään hänen täyttyessään 25 vuotta. (Terveyden ja hyvinvoinninlaitos 2022.)

Jälkihuollon tarkoituksena on tarjota itsenäistyvälle nuorelle avohuollon tukitoimia ja taloudellista tukea nuoren yksilölliset tarpeet huomioiden (Saastamoinen 2010, 62). Lastensuojelulaki ei yksiselitteisesti määrittele, mitä jälkihuolto on ja mitä sen tulisi sisältää, joten palvelut voivat olla mitä tahansa sosiaali- tai terveydenhuollon palveluita, joita on järjestettävissä yksilöllisesti tarpeen mukaan. Jälkihuollon yksi päätehtävistä on varmistaa nuorelle riittävä toimeentulo ja asuminen. Jälkihuoltovelvoitteen nojalla voidaan järjestää seuraavia palveluita ja tukitoimia: apua tulevaisuuden suunnitteluun, apua omien voimavarojen löytämiseksi, apua asunnon hankkimiseksi, tukea koulunkäyntiin ja opintojen aloittamiseen, tukea työllistymiseen, tukea harrastukseen, virkistysmahdollisuuksien tarjoaminen, mahdollisuus osallistua vertaistukiryhmiin, taloudellinen tuki sekä mahdollisuus saada aikuisen säännöllistä tukea sijoituksen jälkeen. (Pukkio & Hoikkala 2016, 14–15.)

3.3 Sijaishuollosta itsenäistyvän nuoren tukeminen

Sijaishuollosta itsenäistyvän nuoren tuen tarve on yleensä lapsuuden kodista itsenäistyvää nuorta suurempi, jonka vuoksi tällaisen tuen varmistaminen on erityisen tärkeää. Hyvin toteutettu jälkihuolto on lastensuojelun vaikuttavuuden keskeinen edellytys. Jälkihuollon tehtävä on turvata nuorelle tukea asumiseen, koulutukseen, sosiaalisen ja psyykkisen toimintakyvyn sekä terveydenhuollon ja toimeentulon suhteen. (Terveyden ja hyvinvoinninlaitos 2019.)

Pukkio ja Hoikkala (2016, 8) viittaavat tekstissään aiempiin tutkimuksiin (Collins 2001; Stein 2009, 420–421), joissa on todettu, että sijaishuollosta itsenäistyvän nuoren tulevaisuudennäkymät ovat monella eri mittarilla arvioituna heikommat muihin ikäisiinsä verrattuna, ja Steinin mukaan sijaishuollosta itsenäistyvät ovat yksi yhteiskunnan syrjäytyneimmistä ryhmistä. Jälkihuolto on kokonaisvaltaista tukea nuorelle pitkäaikaisen avohuollonsijoituksen tai sijaishuollon päättymisen jälkeen. Jälkihuollolla varmistetaan, että sijaishuollon aikana saavutetut muutokset kantavat lapsen ja nuoren tulevaisuuteen. Jälkihuollon tarkoitus on tukea itsenäistyvää nuorta saavuttamaan riittävät valmiudet itsenäisen elämän aloittamiselle. (Terveyden ja hyvinvoinninlaitos 2019.)

Pukkio ja Hoikkala (2016, 7) kertovat, että Markku Jahnukaisen (2003) mukaan jälkihuolto saattaa olla jopa tärkein osa lastensuojelun tukitoimien ketjussa. Itsenäistymisvaihe ja siirtyminen nuoruudesta aikuisuuteen on nyky-yhteiskunnassa pitkä, jolloin monesti omien vanhempien emotionaalinen, sosiaalinen ja taloudellinenkin tuki on nuorelle tärkeää. Moni sijaishuollosta itsenäistynyt nuori ei kuitenkaan voi luottaa itsenäistymisprosessissaan siihen, että vanhemmilla olisi mahdollisuutta tukea häntä. Sijaishuoltoa ja jälkihuoltoa tulisi ajatella toisiinsa limittyvinä vaiheina lapsen tai nuoren asiakaspolussa. Hyvissä ajoin suunniteltu jälkihuolto tuo nuorelle tulevaisuuden toivoa ja turvaa. (Pukkio & Hoikkala 2016, 6–8.)

Sijoituksen päättyminen on aina suuri muutos nuoren elämässä. Psykososiaalisen tuen tärkeyttä jälkihuollon tukimuotona ei voi liikaa korostaa. Levamon (2007, 70) mukaan nuoret tarvitsevat käytännön asioiden hoitamisen tukemisen lisäksi itsenäistymisen tueksi myös rinnalla kulkemista ja aikuisen läsnäoloa. Jälkihuoltotyön psykososiaalinen tuki muodostuu henkilökohtaisesta neuvonnasta ja ohjauksesta sekä käytännön avusta arjessa selviytymiseen ja itsenäistymistaitoihin. Iso osa jälkihuoltotyötä on nuoren avustaminen käytännön asioissa liittyen erilaisten lomakkeiden täyttämiseen, virastoissa asioimisessa, sähkösopimuksen hankkimisessa, kelan tukien hakemisessa tai muuton järjestämisessä. (Pukkio & Hoikkala 2016, 16–17.)

Psykososiaalinen tuki sisältää myös palveluohjauksen, jossa nuorta ohjataan hänen tarvitsemiensa palvelujen piiriin, kuten terveydenhuollon palveluihin. Jälkihuollon psykososiaalinen tuki voi olla tukemisen lisäksi myös korjaavaa. Monilla jälkihuollon nuorilla saattaa olla päihde- tai mielenterveysongelmia, elämänhallintaan liittyviä haasteita tai vaikeuksia sosiaalisissa suhteissa. Korjaavaa psykososiaalista tukea nuori voi saada sosiaalityöntekijältä, jälkihuollon ohjaajalta, tukiperheeltä, tukihenkilöltä tai hänet voidaan ohjata päihde- ja mielenterveys palvelujen piiriin. (Pukkio & Hoikkala 2016, 16–17.)

Jälkihuoltoa toteuttaessa on huomioitava sen yksilöllisyys. Nuorten tuen tarpeet ja voimavarat vaihtelevat jälkihuoltoon siirtyessä paljon, joten tukimuotoja on useita erilaisia. On pidettävä mielessä myös se, että jälkihuoltonuoret ovat useimmiten täysi-ikäisiä, joilla on täysi päätösvalta omasta elämästään, ja jälkihuolto on heille täysin vapaaehtoista. Siksi myös jälkihuollon asiakassuunnitelmassa tulisi pyrkiä siihen, että nuori itse asettaa omia tavoitteita jälkihuollon työskentelylle. (Pukkio & Hoikkala 2016, 14–15.)

4 NUORUUS KEHITYSVAIHEENA

Itsenäistyminen sijaishuollosta tapahtuu 18-vuotiaana, eli nuoruusiässä (Lastensuojelulaki 417/2007, 6 §, 47 §). Käsittelemme tässä osiossa nuoruusikää alkuun yleisesti ja sen jälkeen kahden merkittävän kehityspsykologisen teorian, Eriksonin psykososiaalisen kehitysteorian sekä Havighurstin kehitystehtäväteorian kautta. Eriksonin teoria kuvaa ihmisen identiteetin kehittymistä nuoruudessa. Valitsimme Eriksonin teorian, sillä tarkoituksenamme oli saada työkirjaan tehtäviä, jotka tukevat itsenäistyvän nuoren identiteetin kehittymistä. Halusimme työkirjaan muun muassa nuoren itsetuntemukseen liittyviä tehtäviä, joissa nuori voi pohtia esimerkiksi omia vahvuuksiaan ja taitojaan sekä reflektoida omaan sijoitukseensa liittyvää matkaa.

Eriksonin teoria luo mielestämme hyvin pohjaa nuoruuden kehitystehtäville, joita puolestaan selittää Havighurstin kehitystehtäväteoria. Havighurstin teorian valitsimme siksi, että teoriassa esitetyt kehitystehtävät ovat mielestämme tärkeä osa nuoren itsenäistymisprosessia. Työkirjaamme tulee Havighurstin teoriaan liittyen tehtäviä liittyen esimerkiksi ammatinvalintaan ja omien arvojen pohtimiseen liittyen. Teoria ottaa huomioon myös nuoren sosiaalisen ympäristön ja yhteiskunnan merkityksen nuoren kehitykseen, jota pidämme tärkeänä tekijänä työkirjan näkökulmasta. Sijoitettujen nuorten historiassa voi olla erilaisia traumaattisia kokemuksia, jotka vaikuttavat heidän itsenäistymisprosessiinsa. Myös heidän takanaan oleva tuki voi olla hyvin erilaista omasta kodista itsenäistymisiin nuoriin verrattuna, jolloin sosiaalisen ympäristön merkityksen ymmärtäminen nuoren kehityksessä korostuu. (Pukkio & Hoikkala 2016, 8.)

4.1 Nuoruusikä

Nuoruus on siirtymistä lapsuudesta aikuisuuteen. Aiemmin siirtymävaihetta on määritelty vain muutaman vuoden pituiseksi, mutta nykyään sitä voidaan kuvata jopa kahden vuosikymmenen mittaiseksi elämänjaksoksi. Nuoruus on haavoittuvaista aikaa, mutta vaikka aiemmin psykologian kirjallisuudessa nuoruutta on kuvattu erilaisten myllerrysten ja kriisien aikana, on uudemmassa kirjallisuudessa osoitettu, että suurin osa nuorista ei koe mitään erityistä kriisiä, vaan nuoruuden kehitys on jatkuvaa ja se tapahtuu asteittain. (Nurmi ym. 2015, 309-310.)

Nuoruusikä on kuitenkin kehitysvaihe, johon kuuluu monenlaiset muutokset. Nuoren kehitystä määrittää ainakin neljä kokonaisuutta, joita ovat fysiologiset muutokset ja kypsyminen, ajattelutaitojen kehittyminen, sosiaalisen kentän laajentuminen sekä sosiaaliskulttuurisen ympäristön muutokset. Nuoren kehitykseen vaikuttaa fysiologisten, sosiaalisten ja psykologisten tekijöiden lisäksi nuoren kehitysympäristö. (Nurmi ym. 2015, 313, 317.)

Nuoruusiässä tapahtuu paljon fysiologisia sekä hormonaalisia muutoksia. Puberteetti, eli murrosikä on nuoren biologisista ja sosiaalisista muutoksista näkyvimpiä. Muutokset hormoneissa, pituuskasvu, ruumiinrakenteen kehitys ja lisääntymiskyvyn saavuttaminen kuuluvat muiden muutosten ohella murrosikään. Murrosiän fysiologiset ja kehonrakenteen muutokset vaikuttavat sekä nuoren sosiaaliseen elämään että nuoren minäkuvaan, eli tämän käsitykseen itsestään. Tämä johtuu muun muassa nopeasta pituuskasvusta sekä aikuisen ulkoisen olemuksen kehittymisestä. (Nurmi ym. 2015, 313–318.)

Nuoruudessa ajattelu muuttuu abstraktimmaksi ja tulevaisuuteen suuntaavaksi. Nuoren abstraktin ajattelun kehittyminen selittää esimerkiksi minäkuva, maailmankuvaa, moraalialia ja tulevaisuuden suunnittelua koskevia muutoksia nuoren kehityksessä. Ajattelutaitojen kehittyminen nuoruusiässä luo pohjaa kyvyille rakentaa laajempaa maailmankuvaa sekä pohjustaa nuoren moraalialin ja sen periaatteiden muodostumista. Valinnat, joita nuori tekee luovat pohjaa elämäkululle, jota hän aikuisena tulee elämään. (Nurmi ym. 2015, 318–321.)

Nuoruusiässä myös sosiaaliset suhteet muuttuvat. Nuoren sosiaalialin piiri muodostuu pääsääntöisesti perheestä ja kavereista. Nuoruusiässä nuoren suhde vanhempiin muuttuu ja nuori alkaa toimimaan enemmän itsenäisesti sekä viettämään enemmän aikaa kavereiden kanssa. Nuoren ja vanhemman välisen vuorovaikutuksen vastavuoroisuus kasvaa, ja nuoren autonomia lisääntyy. Nuorella on myös enemmän päätösvaltaa omista asioistaan. Vanhempien ja kavereiden antamat mallit, ohjeet ja toimintatavat vaikuttavat nuoren oman toiminnan ja omien ominaisuuksien rinnalla nuoren kehitykseen. (Nurmi ym. 2015, 322–323.)

4.2 Erik H. Eriksonin psykososiaalinen kehitysteoria

Yksi tunnetuimpia ja vaikutukseltaan merkittävimpiä ihmisen persoonallisuuden kehitystä kuvaavia teorioita on Erik H. Eriksonin (1950, 1963, 1982) psykososiaalinen kehitysteoria (Lehtinen ym. 2007, 22). Lyytinen ym. (2006, 297) määrittelevät ihmisen persoonallisuuden psykologi Gordon W. Allportin sanoin olevan ihmisen luonteenomaista käyttäytymistä ja ajattelua määrittävien psykofyysisten järjestelmien kokonaisuus. Ihmisen persoonallisuus on siis jotakin ainutlaatuista, millä tämä voi erottua muista, ja sitä voidaan pitää yksilön tyypillisimpänä, aidoimpana ja syvimpänä olemuksena (Lehtinen ym. 2007, 13–14).

Erikson esitti yksilön persoonallisuuden kehitystä kuvaavan teoriansa jo vuonna 1950, mutta teoria on edelleen hyvässä asemassa ihmisen eliniän psyykkisen kehittymisen tutkimisessa. Eriksonin teoria kuvaa ihmisen persoonallisuuden kehitystä psykososiaalisesta näkökulmasta. Tällöin yksilön tarpeet ja ympäristö ovat jatkuvassa vuorovaikutuksessa ja vaikuttavat siihen, millainen luonne yksilölle kehittyy. (Lehtinen ym. 2007, 22–23.)

Tarkemmin Erikson (1985) kuvaa kehityspsykologisen ajattelun perustaa siten, että ihmisen olemassaolo on jatkuvasti riippuvainen kolmesta tapahtumakokonaisuudesta: biologisista tapahtumista (sooma), psyykkisistä tapahtumista (psykye) sekä yhteisöllisistä, eli sosiaalisista tapahtumista (eetos). Nämä kolme tekijää ovat Eriksonin mukaan jatkuvassa vuorovaikutuksessa ja täydentävät toisiaan. (Dunderfelt 2011, 233.)

Eriksonin teoriassa ihmisen psykososiaalinen kehitys jäsentyy kahdeksaan kehitysvaiheeseen. Nämä kahdeksan kehitysvaihetta ovat iän mukaan jaettavissa vauvaikään, taaperoikään, leikki-ikään, kouluikään, nuoruuteen, varhaisaikuisuuteen, aikuisuuteen ja keski-ikään sekä vanhuusikään. Erikson käytti teoriassaan käsitettä *psykososiaaliset kriisit* kuvaamaan kunkin vaiheen ominaista yksilön ja ympäristön vuorovaikutuksen dynamiikkaa. Teorian mukaan kussakin kehitysvaiheessa ihmisen tulee kohdata jokin kriisi, eli haaste tai tehtävä. Se, kuinka yksilö kriisin kohtaa ja mikä on kohtaamisen lopputulos vaikuttavat yksilön kehityksen suuntaan, persoonallisuuden rakentumiseen sekä yksilön käsitykseen omasta itsestään. Ratkaisuina näihin kriiseihin Erikson käytti psykologisia vastakohtapareja, jotka edustavat kehityksen myönteistä tai kielteistä suuntaa. (Lehtinen ym. 2007, 25.)

Esimerkiksi vauvaiässä tällaisina psykologisina vastakohtapareina Eriksonin teoriassa toimivat perusluottamus ja epäluottamus. Vauva tarvitsee kokemuksen turvasta, joka syntyy lämmöstä, läheisyydestä ja perustarpeisiin vastaamisesta. (Dunderfelt 2011, 238–239.) Tällöin vauvalle syntyy luottamus itseän ja muihin sekä kokemus psykologisesta turvallisuudesta (Lehtinen ym. 2007, 25). Dunderfeltin (2011, 239) mukaan varhaisessa vaiheessa syntynyt epäluottamus ja perustarpeiden tyydyttämättömyys voivat puolestaan johtaa itseensä kääpertymiseen. Tällöin vauvalle syntyy turvattomuuden tunne, puutteita itseluottamuksessa ja muihin luottamisessa sekä kokemus maailmasta pahana ja pelottavana paikkana (Lehtinen ym. 2007, 25).

4.3 Nuoren identiteetin muodostuminen

Nuoruusikä on Eriksonin psykososiaalisen kehitysteorian tunnetuin ja tutkituin kehitysvaihe. Se koostuu identiteetin löytämisen ja roolihämmennyksen jatkumisen muodostamasta kasvuprosessista. (Lehtinen ym. 2007, 26.) Nurmen (2006, 262) mukaan Erikson (1959) kuvasi nuoruuden kehitystä termillä identiteetin kehittyminen. Nuoruudessa yksilö alkaa muodostaa todellista kuvaa itsestään, sekä pohtia minkälainen hän on, millaisena muut hänet näkevät, mikä hänestä tulee sekä mikä hänelle on arvokasta ja tärkeää. Nuoruudessa yksilö alkaa siis kirjaimellisesti etsimään itseään ja omaa minuuttaan. (Lehtinen ym. 2007, 26.) Tämä tapahtuu kokeilemalla erilaisia rooleja ja ottamalla ”potkupintaa” elämään erilaisista vanhempien ja ympäristön tarjoamista malleista (Dunderfelt 2011, 237).

Minäkäsityksellä tarkoitetaan yksilön käsitystä omasta itsestään, mikä sisältää yksilön kuvan omasta kehostaan, yksilön roolit ja sosiaaliset suhteet, ihanneminän sekä yksilön käsityksen omista kyvyistään ja muista psyykkisistä ominaisuuksistaan. *Identiteetti* puolestaan viittaa niihin tekijöihin yksilön minäkäsityksessä, jotka tämä kokee minänsä kaikkein olennaisimmiksi tekijöiksi. Identiteetti vastaa siis yksilön kysymykseen siitä, kuka, mitä ja millainen hän on. (Lehtinen ym. 2007, 14.)

Eriksonin teorian mukaan nuoruuden myönteisessä kehitystuloksessa yksilölle on muodostunut identiteetti, jolloin hänellä on kokemus aidosta minästä, eheyden tunne sekä tunne oman itsensä ja oman elämänsä suunnan löytämisestä. Identiteetin muodostuttua yksilön tulisi tuntea olevansa kotona omassa kehossaan, tuntea olevansa kontrollissa oman elämänsä ohjaamisesta sekä kokea tulevaisuutensa hyväksytyksi sellaisena kuin on. Myönteisessä identiteetin kehittämisessä nuorella tulisi olla kyky tehdä elämälle suuntaa

antavia valintoja liittyen esimerkiksi koulutukseen, työhön tai sosiaalisiin suhteisiin sekä kyky sitoutua toimimaan itselleen tärkeiden arvojen ja päämäärien mukaisesti. Identiteetti auttaa yksilöä tuntemaan itsensä vaihtuvissakin tilanteissa. (Lehtinen ym. 2007, 25, 27.)

Nuoruuden kielteistä kehitystä Erikson puolestaan kuvaa termillä *roolihämmennys*. Tällöin yksilö ei koe tuntevansa itseään, ei kykene tekemään elämän suuntaa koskevia valintoja ja kokee oman minänsä itselleen vieraana. (Lehtinen ym. 2007, 25.) Jonkinlainen roolihämmennys on Dunderfeltin (2011, 237) mukaan kuitenkin välttämätön yksilön kehitykselle, sillä ilman yhteisön kapinallisia vanhat muodot ja perinteet eivät voisi kehittyä.

Eriksonin mukaan nuoruuden identiteetin kehittymistä voidaan kuvata tapahtumasarjana, jossa yhteiskunnan nuorelle asettamat haasteet ja vaatimukset pakottavat tämän tietynlaisiin valintoihin ja päätöksiin koskien hänen tulevaisuuttaan (Lyytinen ym. 2006, 262). Identiteettikehitys on Eriksonin teorian mukaan siis sosiaalinen prosessi, joka alkaa jo lapsuudessa. Identiteetin kehitykseen vaikuttaa kulttuuri- ja sosiaalisen ympäristön muutosten ja vaatimusten rinnalla nuoren biologinen kypsyminen, kuten vartalon muutokset ja seksuaalinen herääminen. Näiden muutosten keskellä nuorelle muodostuu käsitys uudesta minästä, jossa on mukana myös lapsuuden kokemukset ja käsitykset omasta itsestä. Identiteetin muodostumisen prosessi perustuu Eriksonin mukaan nuoren oman minäkäsityksen yhdistymisestä niihin käsityksiin, joita nuori ajattelee muilla itselleen tärkeillä ihmisillä olevan hänestä. (Lehtinen ym. 2007, 26–27.)

Dunderfeltin (2011, 234) mukaan Eriksonin vastakohtapareina esittämät kehitystehtävät eivät sulje toisiaan pois. Yksilön kuljettua jonkin kehitysvaiheen läpi on tällä Eriksonin mukaan käytössään uusi sisäinen voima ja kyky, joka on varustettu sekä positiivisella että negatiivisella puolella. Eriksonin teoria ei näin ollen ole mustavalkoinen joko-tai, vaan Erikson korostaa, kuinka kukaan ei voi käydä kehitysvaiheita läpi täydellisesti, ja kuinka kokemukset myös negatiivisista voimista tai tapahtumista yksilön elämässä ovat tälle eduksi. (Dunderfelt 2011, 234.)

4.4 Havighurstin kehitystehtäväteoria

Kehitystehtävän käsitteen on luonut Robert J. Havighurst (1948, 1953), joka ensimmäisenä kuvasi systemaattisesti eri ikäkausiin liittyviä normatiivisia odotuksia, joita hän kutsuu kehitystehtäviksi. Havighurstin ajatus on, että haasteet ja vaatimukset, joita ihmiseen

kohdistuu muuttuvat iän myötä, ja näihin pohjautuvien kehitystehtävien onnistunut ratkaisu luo pohjaa hyvinvoinnille ja myönteiselle kehitykselle. (Nurmi 2015, 325.) Teoksessa ”Näkökulmia kehityspsykologiaan” Kuusinen (2006, 311) kuvaa Havighurstin kehitystehtäväteorian pyrkimyksen olevan vastata kysymyksiin siitä, miten yksilön kasvu ja kehitys nivoutuu ympäristöltä, kuten perheeltä, koululta, toveriyhteisöltä tai yhteiskunnalta tuleviin vaatimuksiin ja tarpeisiin.

Havighurstin kehitysteorian (1953) mukaan yksilön kehitystä säätelee rakenteellisten kasvuvoimien ja sosiaalisen ympäristön vuorovaikutus. Havighurstin teoriassa yhdistyy biologinen kasvu sekä kulttuuriset ja sosiaaliset odotukset, joita viriää yhteiskunnasta jatkuvasti sosiaalisten roolien asettamien odotuksien ja velvollisuuksien kautta. (Lyytinen ym. 2006, 311–312.) Toisin sanoen kehitystehtävät voivat kummuta kulttuurisista uskomuksista sekä fysiologisista muutoksista, kuten nuoruudessa puberteetista, jonka aiheuttamien fyysisten muutosten lisäksi ympäristön yksilöön kohdistamat odotukset ja vaatimukset muuttuvat (Nurmi ym. 2015, 326). Elämäkulun erivaiheissa muuttuvat biologinen kasvu ja sosiaaliset odotukset ohjaavat persoonallisuuden kehitystä ja elämänrakenteiden sisältöä. Havighurst painottaa ihmisen kehityksessä sopeutumista sosiaaliin odotuksiin ja paineisiin. (Lyytinen ym. 2006, 311–312.)

4.5 Nuoruuden kehitystehtävät

Nuoruusikä on siirtymävaihe lapsuudesta aikuisuuteen. Nuoruudessa yksilö kehittyy fyysisesti aikuiseksi, oppii keskeisiä tarpeellisia taitoja, itsenäistyy lapsuuden perheestään, valitsee tulevat aikuisuuden roolit ja muodostaa käsityksen omasta itsestään. Nuoruusiän kehitys on monitasoista, jota ohjaa monet biologiset, sosiaaliset ja jopa yhteiskunnalliset tekijät. (Lyytinen ym. 2006, 256–257.)

Havighurstin (1973) mukaan myöhäisnuoruuden ja nuoren aikuisen elämänvaihetta ohjaa itsensä rajaamisen sopeuttava voima, jonka tehtävänä on ohjata yksilöä kokeileviin määrityksiin itsestään erilaisissa sosiaalisissa rooleissa. Chickering & Havighurst (1981) määrittelevät myöhäisnuoruuden sijoittuvan 16–23 ikävuoden välille ja nuoren aikuisen elämänvaiheen puolestaan sijoittuvan 23–35 ikävuoden välille. (Lyytinen ym. 2006, 312–313.)

Jotta voimme ymmärtää nuoruuden ja nuoren aikuisen kehitystehtäviä, on hyvä käydä läpi myös nuoruutta edeltävät kehitystehtävät. Havighurstin mukaan kouluikäisen lapsen

kehitystehtäviä on muun muassa sosiaalisten taitojen omaksuminen, ikätovereiden kanssa toimeen tuleminen, koulutaitojen opettelu ja tietyn itsenäisyyden saavuttaminen (Nurmi ym. 2015, 325.). Havighurstin (1972) mukaan nuoruuden keskeisiä kehitystehtäviä ovat uusien suhteiden luominen ikätovereihin, sukupuoliroolin omaksuminen, oman fyysisen olemuksensa omaksuminen, emotionaalisen itsenäisyyden saavuttaminen omista vanhemmista ja muista aikuisista, avioliittoon ja perhe-elämään valmistautuminen, valmistautuminen työelämään, ideologian tai maailmankatsomuksen kehittäminen ja sosiaalisesti vastuullisen käyttäytymisen omaksuminen. Myöhemmin tutkijat ovat kehittäneet Havighurstin teoriaa eteenpäin käsitteillä, jotka kuvaavat muita ympäristön ulottuvuuksia kuin Havighurstin mainitsemat normatiiviset odotukset. (Lyytinen ym. 2006, 259.)

Havighurstin kehitystehtäväteoria on luotu 1940-luvulla. Tästä huolimatta kehitystehtävien teemat sopivat yllättävän hyvin myös nykypäivään. (Lyytinen ym. 2006, 259). Lyytinen ym. (2006) listaavat kirjassaan myöhäisnuoruuteen kuuluvat kehitystehtävät siten, että niissä on pyritty ottamaan huomioon nykyinen kulttuuri ja ajanmuutoksen tuomat vaikutukset kehitystehtäviin. Seuraavaksi käsittelemme myöhäisnuoruuden kehitystehtäviä, jotka sijoittuvat nuoren itsenäistymisvaiheeseen, sillä Chickering & Havighurst (1981) ovat määritelleet myöhäisnuoruuden sijoittuvan 16–23 ikävuoden välille.

Myöhäisnuoruuden kehitystehtäviin kuuluu emotionaalinen riippumattomuus omista vanhemmista. Aikuistuvan nuoren tulee luoda uusi kuva omista vanhemmistaan ja muista aikuisista. Emotionaaliseen riippumattomuuteen kuuluu myös sen ymmärtäminen, että omat vanhemmat ovat tavallisia erehtyväisiä ihmisiä ja uusien normien haku siirtyy omista vanhemmista niin sosiaalsiin kuin ammatillisiin vertaisryhmiin. Toinen myöhäisnuoruuden kehitystehtävä on parisuhteeseen ja avo- tai avioliittoon valmistautuminen. Vaikka nykykulttuurissa sallitaan vapaampaa kumppanin etsintää ja vaihtoehtojen kokeilua, on pysyvään parisuhteeseen valmistautuminen edelleen tyypillistä myöhäisnuoruuden kehitykselle. (Lyytinen ym. 2006, 313.)

Myöhäisnuoruuden kehitystehtäviin kuuluu myös uranvalinta ja ammattiin valmistautuminen. Ammatinvalinta lukeutuu yhdeksi tärkeimmistä myöhäisnuoruuden ja nuoren aikuisen elämää jäsentävistä prosesseista. Työelämässä on tapahtunut rajuja muutoksia, ja työn rooli ja merkitykset ihmisten elämässä ovat muuttuneet. Työelämän jatkuvat muutokset ja taloudellisen tilanteen heilahtelut ovat tehneet työelämään kiinni pääsemisestä

vaikeaa monelle nuorelle. Ammatinvalinta on kuitenkin osa yksilön emotionaalisen riippumattomuuden kasvua. Uranvalinta ja ammattiin valmistautuminen on edellytys itsenäisen aikuiselämän toteuttamiselle. (Lyytinen ym. 2006, 314.)

Myöhäisnuoruuden kehitystehtäviin lukeutuu myös yksilöllisen eettisen ja moraalisen uskomusjärjestelmän kehittäminen. Aikuistuessa ja itsenäistyessä on tärkeää kehittää itselleen omalta tuntuva arvomaailma. Aikaisemmin lapsuudessa moraaliuskomukset ja arvot perustuvat siihen, mitä aikuiset kuten omat vanhemmat tai opettajat pitävät oikeana. Muilta saadun eettisen, moraalisen ja ideologisen uskomusjärjestelmän tilalle tulee muodostaa oma arvomaailma, joka toimii suunnannäyttäjänä oman maailmankatsomuksen rakentamiselle. (Lyytinen ym. 2006, 314.)

5 KEHITTÄMISTYÖN TOTEUTTAMINEN

Opinnäytetyömme on toteutettu kehittämistyönä. Kehittämistoiminnassa jokaisella kehittämiseen osallistuvalla tulee olla käsitys kehitettävästä kohteesta, kohteen perusteluista ja rajouksista, kehittämisen tavoitteesta, kehittämismenetelmistä tai -välineistä, arvioinnin tekemisestä sekä tuotoksen tai tulosten levittämisen tavoista ja kanavoista. Se pohjautuu jokaisen osallistujan yhteiseen käsitykseen kehitettävästä kohteesta sekä keinoista, joilla kohdetta voidaan parhaiten selittää, uudistaa, parantaa tai muuttaa. Se perustuu yhdessä tuotettuun ja jaettuun tietoon, ja sitä ohjaa suunnitelmallisuus aina haluttujen muutosten perusteluista tuotoksiin saakka. (Salonen ym. 2017, 29, 33.)

Meidän kehittämistyömme lähestymistapa on konstrukttiivinen malli. Konstruktivisessa tutkimuksessa tavoite on käytännön ongelman ratkaiseminen luomalla jokin uusi konkreettinen tuotos, eli konstruktio (Ojasalo ym. 2014, 37). Konstruktivismissa tärkeitä tekijöitä ovat selkeät työskentelyä ohjaavat tavoitteet sekä kokonaisvaltainen kuva kehittämisen kohteista ja kehittämisen hyödystä. Tämä perustuu siihen, että jokaisen roolit ja tehtävät sekä yhteiset työskentelytavat ovat sovittuna. Vasta tekeminen, kokeilut ja erehdykset kuitenkin tarkentavat sitä, mitä kehittämistyöllä halutaan saada aikaan. Konstruktiviseen malliin liittyy läheisesti oman toiminnan reflektointi ja arviointi sekä aiheen ääreen ajoittainen pysähtyminen. (Salonen ym. 2017, 30–31, 53.)

Kehittämistehtävä puolestaan määrittelee tarkasti sen, mihin kehittämisellä pyritään. Kehittämistehtävä on usein konkreettisen tuotoksen kehittäminen tai toimintatavan tai kehittämisideoiden luominen. Kehittämistehtävää määriteltäessä pohditaan, mihin kehittämisellä pyritään. (Ojasalo ym. 2014, 32–33.) Kehittämistehtävänäimme oli luoda Sosprolle itsenäistyvän nuoren työkirja.

5.1 Kehittämistyön prosessi

Salosen ym. (2017, 52) mukaan kehittämistoiminta koostuu seitsemästä eri vaiheesta, joiden mukaan kehittämistyömme prosessi on edennyt. Ensimmäisenä vaiheesta viimeiseen lueteltuna, kehittämistoiminnan vaiheita on kehittämistarpeiden tunnistaminen, ideointivaihe, suunnitteluvaihe, toteutusvaihe, tulos ja tuotos, arviointivaihe ja päätösvaihe, johon sisältyy tulosten implementointi sekä levittäminen. Kuten Salonen ym. (2017, 52) toteavat, että kehittämistoiminta ei usein toteudu edellä mainitun lailla lineaarisesti, vaan

monet vaiheet myös limittyivät toisiinsa ja tapahtuvat saman aikaisesti, kuten mekin työsitimme esimerkiksi opinnäytetyön tietoperustaa ja suunnittelimme haastatteluja samanaikaisesti. Ohessa on näkyvässä kuva kehittämistyömme prosessista, jota avaamme kuvan alapuolella.

Kuva 1: Kehittämistyön prosessi.

Opinnäytetyöprosessimme alkoi tammikuussa 2022 aiheen valinnalla ja sen rajaamisella. Aiheeksi valikoitui itsenäistyville nuorille tarkoitetun työskentelyvälineen kehittäminen. Tapasimme toimeksiantajamme maaliskuussa 2022 ja keskustelimme heidän toiveistaan kehittämistyölle. Ensisijaisesti keskustelussa nousi esille Sospron tarve sähköiselle työskentelyvälineelle itsenäistymistyöskentelyyn nuorten kanssa. Ensimmäisellä tapaamisella toimeksiantaja toi esille, että he toivovat, että keräämme aineistoa haastatteluiden avulla Sospro Oy:n yksiköiden työntekijöiltä ja nuorilta. Tapaamisen jälkeen saimme sähköpostitse toimeksiantajalta keskusteluidemme pohjalta kolme erilaista vaihtoehtoa opinnäytetyö kokonaisuudesta, josta pääsimme itse vapaasti valitsemaan meille sopivimman vaihtoehdon. Toimeksiantajan vaihtoehdot olivat työkirjan asiasisällön alustava määrittely, työkirjan teknisten ominaisuuksien alustava määrittely tai teknisten alustan tai sovelluksen ja mahdollisten yhteistyökumppaneiden kartoittaminen Sosprolle.

Kehittämistyöprosessin alussa tarkoituksenamme oli tuottaa Sosprolle sähköinen itsenäistyvän nuoren työkirja, mutta suunnitteluvaiheen edetessä jouduimme toimeksiantajamme kanssa toteamaan, että meillä ei ole valmiuksia lähteä sähköistämään työkirjaa

kokonaan itsenäisesti. Sekä sisällön tuottaminen että sen sähköistäminen olisivat vaatineet huomattavasti enemmän resursseja, kuin opinnäytetyöprosessillamme on yksin tarjota. Lähdimme kehittämään työkirjaa alusta alkaen sillä ajatuksella, että sitä pystytään jo sen valmistuttua työkirjana käyttämään itsenäistymistyöskentelyssä, mutta sen sähköistäminen ja mahdollisen sovelluksen kehittäminen jää opinnäytetyömme ulkopuolelle Sosprolle jatkokehitettäväksi. Toimeksiantaja oli tyytyväinen aiheen rajaukseen ja lähdimme työstämään kehittämistyömme suunnitelmaa huhti-toukokuussa 2022. Aiheen rajauksen ja suunnitelman jälkeen saimme toimeksiantajalta tietoomme yksiköt, joissa haastattelut tultaisiin suorittamaan.

Kesällä 2022 teimme haastatteluiden esivalmisteluita. Haastatteluiden esivalmisteluihin kuului yhteydenottaminen yksiköihin, joissa haastattelut suoritetaan sekä erilaisten tietosuojaan liittyvien tiedotteiden ja ilmoitusten sekä lupien hakemiseen liittyvien lomakkeiden kirjoittaminen. Lähetimme heinäkuussa 2022 haastateltavien yksiköiden johtajille sähköpostia, jossa kerroimme opinnäytetyöstämme sekä haastatteluista. Toimeksiantajan yhteyshenkilö oli ollut jo etukäteen yksiköihin yhteydessä ja selvittänyt heidän halukkuutensa osallistua kehittämistyöhön. Lähetimme johtajille sähköpostitse opinnäytetyömme suunnitelman, saatekirjeet (Liite 2), tiedotteen tutkimuksesta (Liite 3) sekä tietosuojaoselosteen haastateltaville, heidän huoltajilleen ja sosiaalityöntekijöilleen (Liite 4), joilta haimme luvat haastatteluiden suorittamista varten. Halusimme hyvissä ajoin lähettää nämä yksiköiden johtajille, jotta heille jäi tarpeeksi aikaa liitteiden eteenpäin välittämiseen ja lupien hankkimiseen kaikilta tarvittavilta henkilöiltä. Syksyn 2022 aikana toinen haastateltavista yksiköistä muuttui johtajavaihdoksen vuoksi, jolloin lähetimme kyseiset tiedotteet uuden haastateltavan yksikön johtajalle välitettäväksi eteenpäin.

Alkusyksystä 2022 aikana keskityimme tietoperustaan, aiempiin aiheesta tehtyihin opinnäytetöihin sekä aihealueen kirjallisuuteen tutustumiseen. Alkuperäinen tietoperustamme koostui lastensuojelusta, itsenäistymisestä, elämän- ja arjenhallinnasta sekä itsetuntemuksesta ja identiteetistä. Opinnäytetyöprosessin edetessä totesimme opinnäytetyö ohjaajamme kanssa yhteistyössä kuitenkin kaipaavamme opinnäytetyölle rajaavaa näkökulmaa, sillä tietoperustasta olisi tullut muutoin liian laaja ja sekalainen. Lähdimme pohtimaan opinnäytetyötämme uudesta näkökulmasta ja lähdimme rajaamaan tietoperustaa. Loppuvuodesta 2022 syntyi uusi kehityspsykologisesta näkökulmasta tehty tietoperusta opinnäytetyölle. Lopullisen tietoperustan koostimme kahdesta eri osasta. Toi-

sessä käsittelemme lastensuojelua, sijaishuoltoa ja jälkihuoltoa ja toisessa osassa käsittelemme itsenäistymisvaihetta ja nuoruutta kehityspsykologisesta näkökulmasta kehitystehtävien ja kehityskriisien kautta.

Tietoperustan kokoamisen jälkeen toteutimme haastattelut. Sovimme joulukuussa 2022 haastattelut molempiin Sospron lastensuojelulaitoksiin tammikuulle. Marras-joulukuun aikana suunnittelimme ja hioimme haastattelurunkoa, jota olimme jo kesällä haastatteluiden esivalmisteluja tehdessä aloittanut. Nojasimme haastattelurunkoihin kehittämämme kysymykset uudelleen rakentamaamme tietoperustaan. Toimitimme haastattelurungot joulukuun lopussa haastateltaviin yksiköihin.

Tammikuussa 2023 kävimme haastattelemassa kahdessa Sospro Oy:n lastensuojelulaitoksessa sijoitettuja nuoria ja yksiköissä työskenteleviä lastensuojelun ammattilaisia. Toinen laitoksista sijaitsi Satakunnassa ja toinen Varsinais-Suomessa. Tavoitteenamme oli selvittää haastatteluiden avulla sijoitettujen nuorten ja sijaishuollossa itsenäistyvien nuorten kanssa työskentelevien ammattilaisten näkemyksiä ja tarpeita itsenäistymistyökirjan sisältöön. Päädyimme toimeksiantajan kanssa siihen, että emme julkaise yksiköiden nimiä tai tarkempaa sijaintia haastateltavien anonymiteetin turvaamiseksi. Haastatteluiden jälkeen lähdimme heti tammikuussa litteroimaan haastatteluja ja analysoimaan niitä aineistolähtöisen sisällönanalyysin keinoin, eli selkeytimme ja tiivistimme aineistoa, jonka jälkeen lähdimme ryhmittelemään aineistoa, jaoimme sen teemoihin ja kirjoitimme puhtaaksi haastatteluista saamamme tulokset.

Tammi-helmikuun vaihteessa 2023 aloimme keskittyä kehittämistyömme tuotokseen eli itsenäistyvän nuoren työkirjaan. Lähdimme tammikuun lopulla tutustumaan Canva-alueeseen, jossa työkirja luotiin. Helmikuussa 2023 lähdimme suunnittelemaan työkirjan sisältöä ja kaavailimme sekä teoriaan että haastatteluihin pohjaten alustavaa sisällysluetteloa työkirjalle. Valitsimme työkirjaan ratkaisu- ja voimavarakeskeisen näkökulman, sillä Sospro Oy:n sivujen mukaan noin puolessa Sospron yksiköistä on käytössä ratkaisukeskeinen työote (Sospro 2023). Työstimme työkirjaa helmi- ja maaliskuun ajan. Työkirjan kohdalla haasteeksi tuli kaiken itsenäistymiseen liittyvän tärkeän asian saaminen työkirjaan nuorille kiinnostavaan ja motivoivaan muotoon. Tuotos valmistui maaliskuussa 2023. Tuotosta ei toimeksiantajan toiveesta julkaista opinnäytetyömme yhteydessä, mutta liitteissä (Liite 6) on nähtävillä otteita työkirjan sisällöstä ja visuaalisesta ilmeestä. Itsenäistyvän nuoren työkirjan ja opinnäytetyöraporttimme valmistuttua, lähetimme ne toimeksi-

antajalle arvioitavaksi maaliskuussa 2023. Arvioimme omaa työskentelyämme sekä pohdimme jatkokehitysideoita. Kehittämistyömme tuotoksen, itsenäistyvän nuoren työkirjan levittäminen Sospro Oy:n yksiköihin jää toimeksiantajamme tehtäväksi.

5.2 Menetelmät

Toteutimme haastattelut laadullisen tutkimuksen menetelmin teemahaastatteluina. Valitsimme teemahaastattelun, sillä se on puolistrukturoituna vapaampi tapa kerätä aineistoa silloin, kun tavoitteena on kerätä tietoa jostakin tietystä teemasta tai tehdä konsultaatiota (Vilkkä & Airaksinen 2003, 63). Koimme, että joustavampi ja keskustelelevampi haastattelumenetelmä oli meidän haastateltavillemme sekä haastatteluympäristöllemme sopiva.

Loimme haastatteluja varten haastattelurungot (Liite 1) erikseen nuorille ja yksiköiden työntekijöille. Haastattelurunko toimi pohjana haastatteluillemme, mutta puolistrukturoitu haastattelu mahdollistaa tarvittaessa kysymysten sanamuotojen ja järjestyksen vaihtamisen sekä uusien haastattelun aikana heränneiden kysymysten esittämisen. (Ojasalo ym. 2014, 108.)

Pohjasimme haastattelukysymyksemme tutkimuskysymyksiimme, jotka ovat seuraavallaiset:

1. Millaisia tuen tarpeita sijaishuollosta itsenäistyvällä nuorella on?
2. Miten tukea itsenäistymisvaiheessa olevaa nuorta?

Tutkimuskysymyksemme nousevat tietoperustastamme. Nuoruusiässä tapahtuu paljon fyysisiä, henkisiä ja sosiaalisia muutoksia, joiden rinnalla nuori etsii omaa identiteettiään ja pohtii mitä hän elämältään haluaa. Nuoren tulee sopeutua erilaisiin sosiaalisiin odotuksiin ja paineisiin, sekä käydä läpi erilaisia kehitystehtäviä. (Nurmi ym. 2015, 206.; Lehtinen ym. 2007, 26; Lyytinen ym. 2006, 311–312.) On selvää, että nuori tarvitsee näiden muutosten ja sopeutumisten keskellä tukea, joten halusimme ensimmäisellä tutkimuskysymyksellämme selvittää tarkemmin, millaisia tuen tarpeita etenkin sijaishuollosta itsenäistyvällä nuorella on.

Sijaishuollosta itsenäistyvät nuoret ovat yksi yhteiskuntamme syrjäytyneimmistä ryhmistä, ja heidän tulevaisuudennäkymänsä ovat muihin ikäisiinsä verrattuna heikkommat. Kaikilla sijoitetuilla nuorilla ei itsenäistyessään ole välttämättä vanhempien tukea, joten

sijaishuoltopaikan tuella on suuri merkitys nuorten itsenäistymisvaiheessa. (Pukkio & Hoikkala 2016, 8; Stein 2006, 423.) Toisella tutkimuskysymyksellämme halusimmekin selvittää, miten itsenäistymisvaiheessa olevaa sijoitettua nuorta tulisi tukea.

Aloitimme haastattelurungot yleisellä haastatteluihin liittyvällä pohjustuksella, jonka jälkeen jaoimme varsinaiset haastattelukysymykset teemoittain. Työntekijän haastattelut koostuvat neljästä teemasta, jotka ovat perustiedot, itsenäistyminen, itsenäistyvien nuorten tukeminen sekä työkirja. Perustiedoissa kysyimme haastatelluilta työntekijöiltä heidän työnimikkeensä ja työkokemuksensa. Vilkka (2015, 131) nimittää teemahaastattelulla aineistokeruun ongelmaksi sen, että haastatteluissa mennään suoraan asiaan eikä selvitetä, millaisella kokemuksella ja käsityksellä haastateltava puhuu asiasta. Vilkan (2015, 131) mukaan taustatietojen kysyminen haastateltavilta auttaa haastattelijaa ymmärtämään, millaisella tiedolla, asiantuntemuksella ja aihepiiriä koskevalla ymmärryksellä haastateltava puhuu aiheesta. Siksi koimme tärkeäksi selvittää haastateltavien kokemusperää ja työkokemusta.

Itsenäistymisen ja itsenäistyvien nuorten tukemisen osioiden kysymykset nousivat tietoperustastamme ja tutkimuskysymyksistämme. Ne liittyvät itsenäistyvän nuoren tuen tarpeisiin sekä nuorten tukemiseen esimerkiksi konkreettisten arjen- ja itsenäistymistaitojen opetteluun avulla. Lisäksi selvitimme työntekijöiden näkemyksiä ja kokemuksia Sospron tämänhetkisestä itsenäistyvien nuorten työkalupakista sekä toiveista uudelle työkirjalle. Näiden neljän teeman lisäksi lisäsimme loppuun ”vapaa sana” -osion, joka antoi työntekijöille mahdollisuuden vastata jotakin aiheeseen liittyvää myös rungossa olevien kysymysten ulkopuolelta.

Nuorten haastattelurungot jaoimme kahteen teemaan, itsenäistymiseen ja työkirjaan. Itsenäistymisosion kysymykset nousivat tutkimuskysymyksistämme ja tietoperustastamme. Selvitimme nuorten tämänhetkisiä ja sijaishuollon jälkeisiä tuen tarpeita, yleisiä ajatuksia itsenäistymisestä, sekä sitä, kuinka nuoria on heidän itsenäistymisessään sijaishuoltopaikan toimesta tuettu. Lisäksi selvitimme nuorten toiveita työkirjalle, ja lisäsimme myös nuorten haastatteluihin ”vapaa sana” -osion.

Pyysimme ennen haastattelua jokaiselta haastatellulta luvan niiden äänittämiseen. Yleisesti haastattelu kannattaa äänittää, sillä se vapauttaa haastattelijaa esimerkiksi tarkkailemaan haastateltavaa. Äänittäminen ja äänitteiden tallentaminen mahdollistavat äänitteiden pariin palaamisen työskentelyn aikana. Tallenteita kuunnellessa voi saada uusia

oivalluksia ja näkökulmia haastateltavien vastuksista. Haastatteluiden äänittäminen mahdollistaa myös mahdollisimman tarkan raportoinnin. (Ojasalo ym. 2014, 107.)

5.3 Aineiston analyysi

Analysoimme teemahaastatteluiden materiaalin aineistolähtöisellä sisällönanalyysillä. Sisällönanalyysi on laadullisen tutkimusmenetelmän metodi, jossa etsitään merkityssuhteita ja merkityskokonaisuuksia (Vilkkä 2015, 163). Aineistolähtöisen sisällönanalyysin tarkoitus on selkeyttää ja tiivistää aineistoa pelkistämällä, ryhmittelemällä sekä abstrahoida sitä (Ojasalo ym. 2014, 139). Valitsimme aineistolähtöisen sisällönanalyysin, sillä koimme sen sopivaksi tavaksi analysoida laajaa haastatteluaineistoa.

Litteroimme kaiken haastatteluista saamamme tiedon ylös sanatarkasti Word-dokumentteihin, jotka jaoin kahteen osaan, henkilökunnan ja nuorten haastatteluiden kokonaisuuksiin. Tämän jälkeen ryhdyimme pelkistämään aineistoa. Tällöin tutkimusaineistosta poistetaan tutkimuksemme kannalta epäolennainen tieto (Vilkkä 2015, 164). Lähdimme yhdistämään aineistoa haastattelukysymysten perusteella, jolloin poimimme aineistosta tutkimuskysymystemme kannalta olennaisimmat asiat.

Tämän jälkeen lähdimme teemoittelemaan aineistoa. Hirsjärvi & Hurme (2022) kuvaavat teemoittelua sellaisten aineistosta nousevien piirteiden tarkasteluksi, jotka ovat yhteisiä usealle haastateltavalle. Etsimme siis aineistosta ilmaisuja, jotka toistuivat useiden haastateltujen vastauksissa ja listasimme ne erilliseen Word-dokumenttiin. Numeroimme jokaisen ilmaisen, jotta hyödyntäessämme niitä tuloksien raportoinnissa varmistuisimme siitä, kuka kyseisen ilmauksen on tuottanut. Numeroiden kirjoittaminen itselle muistiin on tärkeää, sillä niiden puuttuminen merkitsee samalla tiedon puuttumista (Hirsjärvi & Hurme 2022). Pelkistimme ilmauksia poimimalla niistä tutkimuskysymyksiimme vastaavat käsitteet. Taulukossa 1 käytämme esimerkkinä ilmausten pelkistämisestä työntekijä 1:n ja 2:n näkemyksiä nuorten tuen tarpeista. On huomioitava, että analyysistä esiin nostetut ilmaukset ovat tutkijan tulkintoja haastateltavien sanomista, sillä kaksi haastateltavaa harvoin ilmaisevat saman asian täysin samoin sanoin (Hirsjärvi & Hurme 2022).

Alkuperäinen ilmaus	Pelkistetty ilmaus
"Perus arjenhallinta et miten teet ruokaa, käyt kaupassa, siivoot, huolehdit kodista. Sit joillakin ihan rahankäyttö ja omien asioiden hoitaminen. Sellanen vastuunotto." (1)	Kodinhoidolliset asiat Rahankäyttö Omien asioiden hoitaminen Vastuunotto
"Ihan kaikkiin näihin arjen perusasioihin sillee et millain se arki pyörii ja sit ehkä just tämmöset aikataulut." (2)	Arjen pyörittäminen Aikatauluttaminen

Taulukko 1: Ilmausten pelkistäminen.

Pelkistämisen jälkeen yhdistelimme keskenään samanlaisia pelkistettyjä ilmauksia toisiinsa. Ryhmittelimme pelkistetyt ilmaukset lopulta alakäsitteiksi kolmen pääteeman alle (Taulukko 2): arjenhallinta, henkinen tukeminen ja itsenäistymistyöskentely. Näistä pääteemoista syntyi lopulta analyysimme kolme keskeisintä käsitettä eli teemaa. Näiden lisäksi etsimme haastatteluista työntekijöiden ja nuorten toiveita työkirjalle.

Pääteema	Alakäsitteet
Arjenhallinta	Virallisten asioiden hoitaminen Kodinhoidolliset asiat Rahankäyttö Aikataulut Vastuunotto Tiedonhaku
Henkinen tukeminen	Motivoiminen Itseluottamus Omien asioiden hoitaminen Nuoren tukiverkko Yksin oleminen Osaa ja uskaltaa pyytää apua

Taulukko 2: Esimerkkejä pääteemoista ja alakäsitteistä.

6 HAASTATTELUT

Tarkoituksenamme oli haastatteluiden avulla selvittää sijoitettujen nuorten ja sijaishuollossa itsenäistyvien nuorten kanssa työskentelevien ammattilaisten näkemyksiä itsenäistyvien nuorten tuen tarpeista ja tukemisesta, sekä kartoittaa heidän toiveitaan ja tarpeitaan uuden itsenäistymistyökirjan sisältöön.

Toteutimme haastattelut kahdessa eri Sospro Oy:n 7-paikkaisessa perustason lastensuojelulaitoksessa, Varsinais-Suomessa ja Satakunnassa. Yksiköiden nimet jätettiin lopullisesta opinnäytetyöstä pois nuorten ja työntekijöiden täyden anonymiteetin säilyttämiseksi. Haastattelimme yhteensä viittä Sospro Oy:n työntekijää ja viittä sijoitettua nuorta, eli haastattelimme opinnäytetyöhömmme yhteensä kymmentä henkilöä (n. 10).

Tässä osiossa käymme läpi haastatteluaineistoa. Olemme jakaneet aineiston teemoihin arjenhallinta itsenäistymisen tukena, nuoren henkinen tukeminen, itsenäistymistyöskentely ja haastateltujen toiveet työkirjalle.

6.1 Arjenhallinta itsenäistymisen tukena

Arjenhallinta ja siihen liittyvät tuen tarpeet nousivat usein esiin sekä työntekijöiden että nuorten haastatteluissa. Arjenhallinnan suhteen nuorten tuen tarpeet liittyvät haastatteluiden mukaan virallisten asioiden hoitamiseen, kodinhoidollisiin asioihin, rahankäyttöön, aikatauluttamiseen sekä yleiseen vastuunottoon omista asioista. Virallisten asioiden hoitamisessa työntekijät mainitsivat muun muassa Kela-, pankki- ja veroasioiden hoitamisen sekä omaan kotiin muuttaessa erilaisten sopimusten, kuten vuokra- ja sähkösopimusten hoitamisen. Työntekijät kokivat nuorten tarvitsevan tietoa erilaisista etuuksista ja tukiasioista sekä yleisesti tietoa siitä, millaisia asioita nuoren tulee omaan kotiin muuttaessa huolehtia. Nuorten haastatteluissa tuen tarve virallisten asioiden hoitamiseen liittyi erilaisten hakemuksien tekemiseen ja verojen maksamiseen.

”Varsinkin sellaset nuoret, jotka on ollu pitkään laitoksessa, niin heillä on yllättävän vähän tietoa siitä, miten koti pyörii. Mitä tarkoittaa, kun teet vuokrasopimuksen, mitä tarkoittaa, kun sun pitää hakea tukia ja maksaa laskuja.” (Työntekijä 1.)

Työntekijät nostivat esiin myös erilaisten kodinhoidollisten asioiden osaamisen tärkeyden itsenäistymisvaiheessa. Heidän mukaansa itsenäistyvän nuoren on hyvä osata laittaa ruokaa, siivota ja yleisesti huolehtia omasta kodista.

”Perus arjenhallinta et miten teet ruokaa, käyt kaupassa, siivoat, huolehdit kodista.” (Työntekijä 1.)

Rahankäytön osaaminen nousi esiin sekä työntekijöiden että nuorten haastatteluissa. Työntekijät nostivat esiin esimerkiksi laskujen maksamisen tärkeyden, ja tiedon jakamisen nuorille esimerkiksi ulosottoasioista. Työntekijöiden mukaan nuorilla ei ole välttämättä tietoa siitä, mitä tapahtuu, mikäli jättää laskuja maksamatta. Myös nuoren haastatteluissa rahankäytön tuki, etenkin jonkinlainen budjetoiminen koettiin tarpeelliseksi.

”Ehkä... rahankäytöstä. Silleen et täytyy saada silleen osittain se raha. Vaateraha ja laskut ja tämmöset.” (Nuori 3.)

Aikatauluista huolehtiminen oli yksi arjenhallinnan asioissa työntekijöiltä noussut nuorten tuen tarve. Nuorten tulisi työntekijöiden mukaan oppia hallitsemaan itse aikatauluja esimerkiksi sovittujen lääkärikäyntien suhteen. Myös omista asioista vastuunottaminen nousi sekä työntekijöiden että nuorten haastatteluissa esiin. Esimerkiksi nuori 4 kuvasi ajatuksiaan itsenäistymisestä seuraavanlaisesti:

”Vapaus on se isoin juttu, et sul ei enää kukaan sano mitään, et sä oot ite vastuus ittestä. Samaan aikaan se on tosi kiva, et sä oot ite vastuus, mut samaan aikaan se on aika pelottavaa.” (Nuori 4.)

6.2 Nuoren henkinen tukeminen

Haastatteluissa nousi esiin henkisen tukemisen tärkeys itsenäistymisvaiheessa. Haastatteluissa esiin nousseita henkiseen tukemiseen liittyviä teemoja ovat nuoren tukiverkon tärkeys itsenäistymisvaiheessa, nuoren motivoiminen, itseluottamuksen kasvattaminen sekä omien asioiden hoitamiseen kannustaminen.

Eräs työntekijä toi haastattelussa esille sen, kuinka on tärkeää, että nuorta tuetaan ja kannustetaan sijaishuollon aikana siten, että nuorelle kasvaa hyvä itsetunto ja tätä kautta hyvät edellytykset esimerkiksi siihen, että uskaltaa pyytää tarvittaessa apua.

”Nää on isoi asioit ja isoi kysymyksii, se ei oo vaa et sä opit sen jonku laskun maksamaa... on muit tämmösii itsetunto juttui. Et siinä niiku pitäis onnistuu et nuori saa semmoset hyvät edellytykset ja et uskaltaa lähtee kysymään, et se on tärkeä.” (Työntekijä 5.)

Työntekijöiden haastatteluissa nousi esiin keskustelua siitä, että sijaishuollosta itsenäistymisen tekee erityiseksi nuori ikä, jolloin sijaishuoltopaikasta on pakko lähteä. Nuori itsenäistyy ja muuttaa omilleen sijaishuollosta täyttäessään 18 vuotta. Haastatteluista

nousi esiin myös huoli siitä, kuinka joidenkin nuorten kohdalla rikkonainen tausta ja puutteelliset arjentaidot voivat hankaloittaa lastenkodista itsenäistymistä.

”Ja sit jos se tausta on vielä vähän rikkonainen ja sulla on muutenkin...ei oo niitä samanlaisia arjentaitoja välttämättä, niin miten täynnä se sun reppu sit on sillon 18-vuotiaana”. (Työntekijä 3.)

Eräs työntekijä toi haastattelussa esille, että sijoitetut nuoret ovat hyvin alttiita kaikelle ja itsenäistyessään jo 18-vuotiaana on suuret riskit, että nuori joutuu vahingollisiin tilanteisiin eikä välttämättä osaa hakea itselleen apua. Työntekijä toi esille, että on erittäin tärkeää, että nuoret oppivat hakemaan tukea ja apua itselleen, sekä ovat tietoisia jälkihuolto-oikeudestaan ja heitä kannustetaan lähtemään siihen mukaan.

Työntekijöiden haastatteluissa nousi esiin myös nuoren tukiverkoston tärkeys itsenäistymisvaiheessa. Eräs työntekijä kuvasi itsenäistymistä nuorelle kipeäksi ja pelottavaksi asiaksi etenkin, jos tukiverkosta ei ole. Sekä nuorilta että työntekijöiltä nousi esiin, kuinka omaan kotiin muuttaessa nuori ei pelkästään joudu huolehtimaan itse omista asioistaan, vaan joutuu sen lisäksi olemaan myös fyysisesti yksin, mikä on monelle erityisen vaikeaa. Etenkin sijaishuoltopaikassa nuorten ympärillä on ollut jatkuvasti aikuisia tai muita nuoria ja yhtäkkiä nuori onkin omassa asunnossaan ihan yksinään. Erään haastatellun työntekijän mukaan itsenäistyvällä nuorella saattaa olla hankaluuksia yksin olemisen kanssa, jolloin nuori saattaa paeta omia ajatuksiaan esimerkiksi pyörimällä jatkuvasti kavereiden luona. Eräs haastateltu nuori kuvasi tuen tarpeitaan omilleen muuttaessa seuraavanlaisesti:

”Et oppii olee yksin. Ku must tuntuu et itsenäistymises on se vaikeinta, ku on totunu olee ihmisten kaa ja sit sä oot yksin jossai ja huolehdit kaiken ite.” (Nuori 4.)

Eräs työntekijä nostikin nuoren tukiverkoston pohtimisen tärkeäksi tehtäväksi itsenäistymisvaiheessa. Työntekijä voi yhdessä nuoren kanssa pohtia millainen tukiverkosto hänellä on tällä hetkellä ja millainen se on puolestaan siinä vaiheessa, kun tämä lähtee sijaishuoltopaikasta. Työntekijät toivat esiin myös sen, että nuoret, jotka itsenäistyvät kotia eivät välttämättä lähde heti 18-vuotiaana, mutta sijaishuollosta itsenäistyvillä nuorilla itsenäistyminen sijaishuoltopaikasta on väistämättä edessä jo siinä iässä.

”...ei kaikki kotoo muuta 18-vuotiaana pois eikä oo kypsii siihen. Näil nuoril tulee hirveen nuorena se et on pakko lähtee. Nää ei oo ikätasoisia monetkaan nuoret edes ja silti se kello tikittää ja se 18 v tulee ja se on väistämätöntä.” (Työntekijä 5.)

6.3 Itsenäistymistyöskentely

Haastatteluissa pyysimme työntekijöitä kuvaamaan yksikössä tehtävää arjen- ja itsenäistymistaitojen opettelua selvittääksemme, miten tukea itsenäistymisvaiheessa olevaa nuorta. Nuorilta puolestaan kysyimme, miten heidän itsenäistymistään tuetaan lastensuojelulaitoksessa.

Kaikki työntekijät toivat haastatteluissa arjen- ja itsenäistymistaitojen opetteluun kohdalla ensisijaisesti esille, että yksikössä nuorten kanssa harjoitellaan paljon arjenhallintaan liittyviä asioita. Haastatteluista nousi esille etenkin ruuanlaiton, omien jälkien korjaamisen, siivoamisen, omien asioiden hoitamisen ja rahankäytön harjoittelu. Molemmissa yksiköissä nuorilla oli siivouspäivät, joista nuorten tulisi pitää kiinni. Toisessa yksiköistä oli toimintatapana, että nuoret tekevät itse päivittäin päivällisen vuorotellen ohjaajien tukemana. Toisessa yksikössä itsenäistymisharjoittelun mahdollisti kaksi keittiöllistä huonetta, jotka muistuttivat tavallista yksiötä. Kaikissa tässä yksikössä tehdyissä haastatteluissa tuli esiin keittiölliset huoneet itsenäistymistaitojen harjoittelun kulmakivenä.

”Varmaan näkyvin on ehkä sit se et, kun meillä on tossa ne kaks keittiöllistä huonetta, missä nuori itse kokkaa, käy kauppas, hänel on budjetti minkä mukaan hän käy kauppas jos suunnittelee ne ruokaostokset et se on varmaan semmonen isoin juttu.” (Työntekijä 1.)

Nuorten ja työntekijöiden näkemys itsenäistymistaitojen harjoitteluun ja itsenäistymisen tukemiseen liittyen olivat samansuuntaiset. Nuorten haastatteluissa nousi esille keittiövuorot, siivouspäivät ja yleisten kotitöiden tekeminen. Nuoret toivat esille, et heidän tulee siivouspäivänä siivota oma huone. Toisessa yksikössä oli toimintatapana keittiövuorot, mitkä tulivat esille myös työntekijöiden haastatteluissa. Yksi nuorista toi esille, että yleisten kotitöiden tekemisestä on joskus mahdollisuus saada hieman rahaa.

”No siten, että täällä on keittiövuorot aina jossa opetellaan sitä ruuan tekemistä ja sit on siivouspäivät ja tollasta.” (Nuori 1.)

Eräs työntekijä kertoi haastattelussa keittiöllisessä huoneessa asuvalla nuorella olevan viikossa budjetti, jonka avulla nuori pystyy harjoittelemaan rahankäyttöä. Nuori saa budjetin määrittämän rahasumman kahdessa osassa, jolla nuori käy itsenäisesti tai ohjaajan tukemana kaupassa ostamassa itselleen ruokatarvikkeita, joista valmistaa ruokaa. Työntekijän mukaan nuoret eivät saa käyttää budjettia valmisruokiin, vaan raha tulee käyttää siten, että nuori oikeasti pääsee harjoittelemaan ruuanlaittoa. Työntekijä toi esille myös, että omien jälkien siivoamisen ruuanlaiton jälkeen ja tiskaamisen kuuluvan myös nuoren

vastuulle. Haastatteluissa tuli esille, että ohjaajilta saa apua ja tukea ruuanlaittoon ja siivoamiseen sekä kaupassa käyntiin. Haastattelimme myös yhtä nuorta, joka asui haastatteluhetkellä keittiöllisessä huoneessa. Nuori kommentoi haastattelussa kokeneensa keittiöllisessä huoneessa asumisen olleen ihan ok ja kertoi oppineensa kokkaamista kyseisessä yksikössä.

Yksi työntekijä toi haastattelussa esille yksilöllisen itsenäistymissuunnitelman laatimisen tärkeyden nuorelle hänen lähtökohtansa ja valmiudet huomioiden. Työntekijän kertoman mukaan, nuorten lähtökohdat itsenäistymistyöskentelyyn ovat kovin erilaiset, joten yhdenlaista suunnitelmaa tai toimintatapaa ei ole olemassa. Työntekijä kertoi heidän yksikössään olevan käytössä itsenäistymisvalmiustesti, joka tehdään yhdessä nuoren kanssa siinä vaiheessa, kun itsenäistymisasiat alkavat tulla ajankohtaiseksi ja itsenäistymistaitoja tulisi alkaa harjoittelemaan. Itsenäistymisvalmiustesti sisältää kysymyksiä liittyen muun muassa omaan itseen, itsestään huolehtimiseen, opiskeluun ja työhön, arkeen ja asumiseen, raha-asioihin, sosiaaliseen elämään ja virallisten asioiden hoitoon.

Nuorten lähtökohtiin liittyen eräs työntekijöistä toi esille myös sen, että osalla nuorista on niin paljon haasteita päivittäisessä elämässä, että suunnitelmallisen ja pitkäkestoisen työskentelyn ylläpitäminen on hankalaa ja työskentely keskittyy enemmän selviytymiseen ja hyvinvointiin. Haastatteluista tuli ilmi, että itsenäistymistyöskentelyä hankaloittaa myös se, että monet nuoret eivät ole kiinnostuneita tai motivoituneita opettelemaan etukäteen vaikkapa sitä, miten laskut maksetaan tai miten Kela-asioita hoidetaan, kun aiheet eivät ole vielä ajankohtaisia.

Kaikissa haastatteluissa painotettiin, että on tärkeää tehdä nuoren kanssa yhdessä asioita sen sijaan, että niitä tehtäisiin nuoren puolesta. Työntekijöiden mukaan nuoria kannustetaan hoitamaan itse omia asioitaan, ja lähimpänä itsenäistymistä olevia nuoria vastuutetaan enemmän omien asioiden hoitamisesta. Eräs työntekijä antoi esimerkiksi puhelimitse soittamisen ja lääkärikäyntien hoitamisen itsenäisesti. Monilla nuorilla saattaa työntekijöiden mukaan olla suuri kynnys ottaa puhelin käteen ja varata itse esimerkiksi aika lääkäriin. Myös itsenäistä kulkemista paikkoihin kannustetaan ohjaajien toimesta.

"Sitten myös se, et jos tulee jotakin tällasii Kela-asioita tai muuta virallista niin mahdollisimman vähän yritetään tehdä puolesta et tehään enemmän sen nuoren kanssa. Pyydetään sit tohon toimistoon et nonii täs on tämmönen ja autetaan siinä sitten et pääsee ite näkemään sitä et millai näit lääkkeit uusitaan ja muuta tämmöst." (Työntekijä 1.)

Omaohjaajatyön tärkeys itsenäistyvän nuoren tukemisessa nousi esiin erityisesti työntekijöiden haastatteluissa. Erään työntekijän mukaan nuoreen on tärkeä luoda hyvä, toimiva ja luottamuksellinen suhde, joka toimii pohjana nuoren kanssa työskentelemiselle. Työntekijät kuvasivat, kuinka omaohjaajahetkillä nuoren kanssa voidaan katsoa yhdessä konkreettisia itsenäistymiseen liittyviä asioita, kuten omia pankkitunnuksia. Eräs työntekijä nosti esiin tärkeänä tekijänä nuorten kanssa työskentelyssä merkityksellisen suhteen luomisen nuoreen siten, että nuori oppii ohjaajan tuella luottamaan itseensä ja omaan pärjäämiseensä. Itsenäistymistyöskentelyssä nuoria motivoidaan ohjaajien mukaan hoitamaan itse omia asioitaan ja kantamaan niistä vastuuta.

”...kyl mä sanon et myös se omaohjaajatyö on tärkeä menetelmä, et ku sen omaohjaajan kanssa kuljetaan sitä itsenäistymistä kohti. Et vaik kaikki on täs mukana sitä työtä tekemässä nii omaohjaajalla on siinä isoin vastuu, et on sit just selvillä sen nuoren asioista.” (Työntekijä 1.)

Lastenkodin ohjaajan tärkeimpiin tehtäviin, myös itsenäistymisvaiheessa olevan nuoren kanssa kuuluu nuoren henkinen tukeminen ja tsemppaaminen. Eräs työntekijä toi esille, että itsenäistymistyöskentelyssä tärkeää on, että nuori saa hyvät edellytykset siihen, että uskaltaa kysyä, jos ei tiedä ja pyytää apua. Useammassa haastattelussa tuli esille, että haastateltavat kokevat tärkeäksi sen, että nuori osaa ja uskaltaa pyytää apua sekä on tietoinen mistä apua voi hakea.

”Osa tarvitsee semmoista henkistä tukea ja tsemppiä siihen, kun se iskee sitten jossain kohti tajuntaa että ”hei että nyt tätä aikaa onkin enää tän verran ja mun oikeasti pitäisi pärjätä”, vaikka se on tiettyyn pisteeseen asti saattanu olla sitä että ”hei milloin mä pääsen tästä pois ja milloin saa itse hoitaa asioita” ja näin. Sitten tuleekin ehkä se paniikki ja tarvii sitten sen henkisen tsemppin siihen. (Työntekijä 3.)

6.4 Haastateltujen toiveet työkirjalle

Kartoitimme työntekijöiltä, onko nykyinen Sospron itsenäistyville nuorille tarkoitettu työkalupakki tuttu. Työntekijöiltä, joille työkalupakki oli tuttu, selvitimme, miten sitä hyödynnetään työskentelyssä itsenäistyvien nuorten kanssa. Kun taas työntekijöiltä, joille se ei ollut tuttu tai jotka eivät olleet työkalupakkia hyödyntäneet työssään, kysyimme miksi he eivät ole hyödyntäneet. Halusimme näillä kysymyksillä selvittää mikä tekee nykyisestä työkalupakista hyvän ja mitä sellaista se sisältää, mikä on hyödyllistä itsenäistymistyöskentelyssä nuorten kanssa ja toisaalta sitä, miksi nykyistä työkalupakkia ei ole hyödyn-

netty ja miten sitä voisi parantaa, jotta mahdollisimman moni ohjaaja ottaisi sen työskentelyyn mukaan ja mahdollisimman moni hyötyisi työkalupakista ja kiinnostuisi käyttämään sitä.

Suurin osa haastatelluista työntekijöistä toi esille, että ei ole hyödyntänyt nykyistä työkalupakkia työssään. Yksi työntekijä kertoi, että on työkalupakin selannut läpi, mutta ei ole hyödyntänyt sitä itse työssään. Toisen työntekijän mukaan yhden nuoren kohdalla työkalupakkia on yksikössä hyödynnetty, mutta kertoi, että itse ei ole hyödyntänyt. Työntekijä, jolle työkalupakki oli tuttu toi esiin, että nykyinen työkalupakki on tehty vuonna 2009, joten työkalupakki ja sen sisältö ei ole nykypäiväinen. Lisäksi kyseinen työntekijä pohti nykyisen työkalupakin haasteita olevan sen massiivisuus ja koulukirjamaisuus, johon monet nuoret eivät lähde mukaan. Toisessa yksikössä työkalupakki ei ollut lainkaan tuttu.

Kysyimme haastateltavilta työntekijöiltä ja nuorilta, millaisia teemoja ja aiheita he toivoisivat, että työkirjassa käsiteltäisiin. Haastatteluissa nousi esille paljon taloudellisten asioiden sekä virallisten asioiden hoitamiseen liittyvät asiat, kuten rahankäyttöön, laskujen maksamiseen, Kelan tukien hakemiseen sekä vuokrasopimuksen tekemiseen liittyvien asioiden esiin tuominen työkirjassa. Myös nuorten haastattelussa rahankäyttö nousi esiin.

”No ainaki siis rahankäyttö on yks semmonen et ku monilla saattaa olla semmonen malli kotoo et ei se oo nyt nii justiinsa vaik vähän noi luottotiedot menis ja muuta tämmöstä et kui tärkeä se oikeesti on, ja että mitä sä voit tehdä sen eteen että sulla pysyis talous kasassa. Sit monet kokee silleen pelottavana möykkynä ylipäättään niinku kaikki Kela ja Vero ja muut” (Työntekijä 1.)

Työntekijät toivat esille myös omaan kotiin ja asumiseen liittyviä teemoja, joita heidän mielestään olisi tärkeää käsitellä työkirjassa. Eräs työntekijä toi esille, että työkirjassa voisi olla esimerkkejä asumismuodoista, kuten tuetusta asumisesta ja siitä mitä se tarkoittaa. Toinen työntekijä toi esille, että olisi hyvä, jos työkirjassa kerrotaisiin vuokralaisen velvollisuuksista ja oikeuksista, sillä monella pitkään laitoksessa asuneella nuorella ei ole välttämättä tietoa, mitä ylipäättään tarkoittaa asua vuokra-asunnossa. Useammassa työntekijöiden haastattelussa tuli esille konkreettisten listojen tekeminen itsenäistymistyökirjaan. Työntekijät toivoivat työkirjaan konkreettista listaa mitä tulee muistaa, kun muuttaa asumaan omilleen.

Eräs nuori toivoi, että työkirjassa käsitellään kaikkea mahdollista itsenäistymiseen liittyvää. Toinen nuori puolestaan toivoi, että työkirjassa olisi ruuanlaittoon liittyviä asioita. Virallisten, taloudellisten ja kodinhoidollisten asioiden tasapainoksi, työntekijöiden haastatteluissa nousi esille tukiverkostojen tärkeys itsenäistymisvaiheessa, ystävyysasiat, seurusteluasiat, seksuaalisuuteen liittyvät asiat sekä päihteiden käyttö ja mielenterveys. Eräs työntekijä toi esille, että työkirjaan olisi hyvä tulla yksi osio, missä esitellään nuorille mistä voi hakea apua mihinkin asiaan. Tukiverkostojen miettiminen osaksi työkirjaa nousi esiin useammassa työntekijöiden haastattelussa. Työntekijät kokivat tärkeäksi sen, että työkirjaan tulisi osio, jossa omaohjaaja voisi nuoren kanssa tai nuori voisi itseksensä miettiä omaa tukiverkostoa, keneltä voi kysyä apua ja keneen voi tukeutua.

”Ehkä just sitä voisi kans siel herätellä, et kannattaa ruveta sekä myös omaohjaajan kans et itseksensä miettimään sitä lähipiiriä, että ketkä on niitä ihmisiä, että mitkä ihmissuhteet jatkuu ja millaisena ne jatkuu...et löytyykö jotain semmoisia hyviä kontakteja mitkä kantaa sit siitä eteenpäin... semmoisia sukulaisuussuhteita tai ystävyysuhteita tai muita mitkä on semmoisia tärkeitä ja mitkä sit auttaa siinä kohtaa et ois joku jolta kysyä ja johon tukeutua sitten.” (Työntekijä 3.)

Lisäksi halusimme selvittää haastateltavilta, millainen työkirja sisällöltään ja ulkoisesti heitä kiinnostaisi. Nuorille tarkensimme kysymystä, että millainen sisältö tai käytötapa saisi heidät kiinnostumaan työkirjasta. Sekä nuorten että työntekijöiden ensisijainen toive työkirjalle oli, ettei se saa olla koulukirjamainen eikä liian pitkäväteinen. Työkirjan toivottiin olevan tiivis, selkeä ja semmoinen, johon on helppo tarttua. Haastatteluissa ilmeni myös, että lukeminen saattaa olla monelle nuorelle hankalaa, joten työkirjassa tulisi käyttää selkeää ja ymmärrettävää kieltä. Työntekijät toivat haastatteluissa myös esille, että työkirjassa ei kannata käyttää ammattisanastoa.

”Sellanen joka ei pitkistä asioita. Ei heitä liikaa tekstiä samaan aikaan.” (Nuori 2.)

Haastateltavat toivat esille, että nuoret hyötyisivät, jos työkirjaan lisättäisiin linkkejä erilaisiin sivustoihin, mitkä liittyvät itsenäistymiseen, kuten omien asioiden hoitamiseen, omilleen muuttamiseen, avunhakemiseen ja erilaisiin sosiaali- ja terveyspalveluihin hakeutumiseen.

”Jotkut linkit vois olla ehkä hyvii...Jotkut nuoret kokee puuduttavana sen että jos on kauheen semmonen koulukirjamainen ja semmonen et monet sitten vähän niinku luovuttaa siinä kohtaa jos tarvis jotain kirjottaa. Ehkä semmonen tiivis ja semmonen et ois ne tärkeimmät asiat sielä.” (Työntekijä 1.)

Eräs haastateltavista toi esille, että työkirjassa voisi lopuksi olla monivalintatesti työkirjan aihealueista, että nuori on ymmärtänyt sisällön. Monivalintatestin avulla voitaisiin selvittää, millaisia asioita nuoren tulee vielä harjoitella ennen itsenäistymistä ja mitkä asiat nuori hallitsee jo hyvin. Sekä työntekijät että nuoret olivat sähköisen itsenäistymistyökirjan kannalla. Yksi nuorista toi haastattelussa esille, että työkirja voisi olla puhelimella. Eräs nuorista toi esille myös, että työkirjan tulisi olla ulkoisesti kiinnostava, jotta se herättää kiinnostusta.

”Ei oo sellanen ihan harmaa kirja vaan sen myös pitää napata huomio.” (Nuori 2.)

7 TYÖKIRJA

7.1 Työkirjan ratkaisu- ja voimavarakeskeinen näkökulma

Sospro Oy:n sivujen mukaan noin puolessa Sospron yksiköistä on käytössä ratkaisukeskeinen työote (Sospro Oy, 2023). Tämän vuoksi päädyimme tekemään myös opinnäytetyön tuotoksena tulevan työkirjan ratkaisu- ja voimavarakeskeisestä näkökulmasta. Ratkaisukeskeinen näkökulma tai työote keskittyy ongelmien syiden etsimisen sijasta niiden ratkaisemiseen sekä yksilön omien voimavarojen vahvistamiseen. Ratkaisukeskeinen työskentely on hyvin tulevaisuuspainotteista ja tavoitehakuista. Ongelmien ei oleteta olevan helposti ratkaistavissa eikä niitä tule kieltää. Ihminen tulee kohdata ja häntä tulee kuulla elämäntilanteessaan ja tarinassaan sellaisena kuin hän sen sillä hetkellä kokee. (Vilén ym. 2008, 171.)

Vilénin ym. teoksessa (2008, 172) esille nostamat 12 askelta ratkaisukeskeisyyteen (Helle, 1999) kuvaavat ratkaisu- ja voimavarakeskeisyyteen liitettäviä keskeisiä taustajatuksia ja toimintaperiaatteita. Nämä ovat asiakasohjautuvuus, kunnioitus, luottamus asiakkaan voimavaroihin ja kykyihin, asiakkaan vastuu, tavoitteellisuus, toiveikkuuden ja myönteisen näkökulman etsiminen ja näkeminen, keskittyminen edistykseen ja onnistumisiin, käytetyn kielen merkitys, muutoksen väistämättömyys, myönteisen palautteen ja ansion jakaminen, avoimeen vuorovaikutukseen perustuva yhteistyö sekä työntekijän kyky tunnistaa muutosta luovia voimia ja vahvistaa niitä. (Vilén ym. 2008, 172–181.)

Ratkaisu- ja voimavarakeskeisessä ajattelussa asiakkaan oma maailmankuva toimii työskentelyn lähtökohtana (Vilén ym. 2008, 172). Työskentelyssä ei siis tarjota asiakkaalle omia ratkaisuja, vaan siinä keskitytään yhteisiin ideoihin ja etenkin asiakkaan omien tavoitteiden ja näkökulmien hakemiseen (Hirvihuhta & Litovaara 2003, 62). Kunnioitus ja asiakkaan omanarvontunteen tukeminen sekä luottamus asiakkaan omiin voimavaroihin ja kykyihin ovat tärkeitä tekijöitä ja tavoitteita ratkaisukeskeisessä työskentelyssä. Yksi keskeisimpiä tavoitteita ratkaisukeskeisyydessä onkin nostaa esiin asiakkaan omat kyvyt, voimavarat, vahvuudet ja mahdollisuudet, sekä yhdessä pohtia miten niitä voi hyödyntää parhaalla mahdollisella tavalla. (Vilén ym. 2008, 173–174.) Asiakkaan omien voimavarojen korostaminen lisää myös työskentelyn asiakaslähtöisyyttä ja asiakkaan arvostusta (Hirvihuhta & Litovaara 2003, 64).

Ratkaisukeskeisessä työskentelyssä keskitytään ammattilaisen ja asiakkaan väliseen vuorovaikutukseen ja yhteistyöhön sekä työskentelylle asetettuihin tavoitteisiin (Hirvihuhta & Litovaara 2003, 64). Työskentely perustuu asiakkaan omaan näkemykseen siitä, millaista muutosta tämä toivoo elämäänsä. Tätä kautta tavoitteiden asettaminen työskentelylle voi liittyä esimerkiksi asiakkaan pohdintoihin siitä, miltä hänen tulevaisuutensa näyttää. Tulevaisuuteen katsominen voi auttaa näkemään nykyisiä mahdollisuuksia. Nostamalla esiin asiakkaalle tärkeitä, mieluisia tai houkuttelevia asioita voidaan auttaa asiakasta tavoittelemaan niitä ja tekemään työtä niiden eteen. (Vilén ym. 2008, 174–175.) Unelmat ja niiden pohjalta asetetut tavoitteet antavat voimaa arkipäivään ja motivoivat työskentelemään määrätietoisesti niitä kohti (Hirvihuhta & Litovaara 2003, 17, 19).

Ratkaisu- ja voimavarakeskeisyydessä on tärkeää herättää asiakkaaseen toiveikkuutta sekä etsiä ja nähdä asioiden myönteinen puoli. On tärkeää nostaa esiin sellaisia asioita ja ihmisiä, jotka auttavat asiakasta selviytymään myös vaikeissa oloissa ja jotka luovat toivoa ja kannustavat. Toiveikkuutta ja uskoa omaan onnistumiseen lisää myös edistyminen ja tilanteen paraneminen. Edistykseen, onnistumisiin, uusiin vaihtoehtoihin ja ratkaisuihin keskittyminen ehkäisee jumiutumista sekä vahvistaa asiakkaan voimavaroja. Myönteinen palaute asiakkaan tilanteesta motivoi, suuntaa toimintaa sekä auttaa asiakasta eteenpäin. (Vilén ym. 2008, 176–178.)

7.2 Työkirjan sisältö

Loimme työkirjan Canva-sivustolla. Canva on ilmainen verkkotyökalu, joka on tarkoitettu graafiseen suunnitteluun. Canvan kuvapankin tiedostoja saa käyttää kaupallisessa ja eikaupallisessa tarkoituksessa. (Canva 2022.)

Jaoimme työkirjan kolmeen eri osioon. Työkirja alkaa oman tietotaidon selvittämällä ja omien tavoitteiden asettamisella itsenäistymiselle. Ensimmäisenä käsitelimme nuoren omaan itseen liittyviä asioita, kuten tunteita, arvoja, tukiverkostoa sekä terveyteen liittyviä asioita. Toisessa osiossa keskityimme omaan kotiin muuttamiseen liittyviin asioihin sekä arjenhallintaan. Osio sisältää konkreettisia listoja, kuten ostoslistaa omaan kotiin sekä erilaisia kodinhoidollisiin asioihin liittyviä tehtäviä. Kolmannessa osiossa käsitelimme nuoren omia asioita ja niiden hoitamista. Osiossa käsitellään muun muassa aikataulutusta, raha-asioita, työ- ja opiskeluasioita sekä Kelaan ja tukien hakemiseen liittyviä asioita.

Työkirjassamme käsiteltävät teemat pohjautuvat tietoperustaamme sekä haastatteluista esiinnousseisiin teemoihin. Työkirja sisältää teemoittain erilaisia materiaaleja nuorten kanssa käytettäväksi itsenäistymisen tukemisessa, teemaan liittyviä tehtäviä nuorille sekä pohjustuksen jokaiseen aiheeseen. Tavoitteenamme oli tehdä mahdollisimman mielenkiintoinen ja nuoria työskentelyyn motivoiva ja osallistava työkirja itsenäistymisvaiheen ja oman itsenäisen elämän aloittamisen tueksi.

Valmista työkirjaa emme julkaise toimeksiantajamme toiveesta, mutta opinnäytetyön liitteessä 6 on näkyvillä työkirjan etusivu sekä sisällysluettelo esimerkkinä työkirjan visuaalisesta ilmeestä ja sisällöstä. Valitsimme työkirjan värityksesi Sospron värit, sillä ne olivat mielestämme hyvin sovellettavissa työkirjan tehtäviin ja toimivat hyvin myös tulostettuna.

8 POHDINTA

8.1 Arviointi

Opinnäytetyöprosessi on ollut meille raskas, mutta antoisa. Valitsimme meitä molempia kiinnostavan aiheen, koska tiesimme alusta alkaen, että kiinnostava aihe motivoisi meitä loppuun asti työskentelyssä. Aiheena sijaishuollosta itsenäistyvät nuoret oli molempia kiinnostava aihe ja koemme, että tämän ison askeleen ja siirtymävaiheen tukeminen on yksi tärkeimmistä lastensuojelun tehtävistä.

Koemme, että emme aluksi saaneet ohjeistusta opinnäytetyön tekemisestä, jonka vuoksi prosessi oli hyvin haastava ja raskas, emmekä edenneet toivotussa aikataulussa. Prosessin alkuvaiheessa käytimme aikamme ja energiamme sen ymmärtämiseen, mitä olemme edes tekemässä. Jälkikäteen ajateltuna, voi olla, että se on yksi tärkeä ja hyödyllinen osa kehittämistä ja opinnäytetyöprosessia, vaikka tämän työskentelyn aikana se ei ole siltä tuntunut. Olemme kuitenkin oppineet todella paljon ja kehittyneet ammatillisesti hurjasti tänä aikana. Aikataulullisia haasteita on aiheuttanut myös se, että molemmat olemme työskennelleet koko opinnäytetyöprosessin ajan lastensuojelun eri kentillä. Työskentely samanaikaisesti lastensuojelussa on lisännyt ammatillista kasvuamme ja koemme työn tuoman näkemyksen erityisen hyödylliseksi työkirjalle, sillä meillä oli ennestään jo itsellämme jonkinlainen käsitys itsenäistyvien nuorten tarpeista ja pystyimme pohtimaan omien töidemme kautta, miten nuoret saattaisivat ottaa erilaisia asioita työkirjassa vastaan. Käsitteemme vahvistui selkeästi haastatteluissa.

Jälkikäteen katsottuna ajatteleimme, että olisimme voineet tehdä asioita eri tavalla. Olemme kuitenkin oppineet prosessin aikana todella paljon ja jos nyt lähtisimme työstämään uutta kehittämistyötä, pystyisimme luottamaan omaan osaamiseemme. Prosessin aikana muutokseen tottuminen ja pitkän aikavälin ajatteluun tottuminen tuotti meille välillä hankaluuksia. Opimme paljon kehittämistyöstä, kehittämismenetelmistä, haastattelemisesta sekä sisällön analyysistä. Tietoperusta oli työmme yksi suurimmista kompastuskivistä, joka lopulta muodostui mielestämme onnistumiseksi ohjaajamme antaman tuen ja neuvonnan ansiosta, ja sen kirjoitusprosessi oli hyvin opettavainen ja hyödyllinen meille.

Jälkikäteen olemme pohtineet, että olisimme voineet hyödyntää aineiston keruuseen esimerkiksi työpajatyöskentelyä sijoitettujen itsenäistymisvaiheessa olevien nuorten kanssa, sekä vielä enemmän yhteistyötä toimeksiantajan edustajien kanssa työkirjan

luomisvaiheessa. Koimme, että nuorilta vastausten saaminen haastattelumuodossa oli melko haastavaa, mutta tämä oli meillä jo etukäteen tiedossa. Koemme, että olisimme myös voineet pyytää enemmän palautetta prosessin aikana tekemästämme työstä.

Lopulta, olemme kuitenkin erittäin tyytyväisiä opinnäytetyömme kokonaisuuteen. Löysimme itsestämme uusia vahvuuksia ja koemme ylittäneemme omat odotuksemme opinnäytetyömme suhteen. Tavoitteenamme oli luoda nuoria kiinnostava ja motivoiva itsenäistävän nuoren työkirja. Koemme onnistuneemme tavoitteessamme hyvin ja olemme tyytyväisiä lopputulokseen. Tuotos vastaa toimeksiantona saamaamme kehittämistehtävää. Työkirjaan on koottu haastatteluissa ilmenneitä tarpeita ja ehdotuksia ja meidän mielestämme työkirja on sisällöllisesti ja visuaalisesti onnistunut. Työkirjaa voisi parantaa varmasti vielä paljon ja toivomme, että Sospro lähtee kehittämään siitä itselleen toimivaa työkalua, joka haluttaisiin ottaa yksiköissä käyttöön. Jatkokehittämiseen liittyvät ehdotukset löytyvät tämän osion lopusta.

On kuitenkin selvää, että yksi työkirja ei pysty vastaamaan kaikkien nuorten tarpeisiin. Nuorilla on paljon erilaisia tarpeita ja erityispiirteitä, joita emme voineet tässä työkirjassa ottaa huomioon niin laaja-alaisesti kuin olisimme toivoneet. Työkirjalle aiheutti haasteita nuorten erilaisten tarpeiden, lähtökohtien ja jälkihuoltosuunnitelmien erilaisuuden lisäksi se, että Sospro toimipisteitä on monella eri paikkakunnalla ja alueella Suomessa, joten meidän ei ollut mahdollista tuottaa työkirjaan listaa tietyn paikkakunnan palveluista ja niiden yhteystiedoista eikä jälkihuollosta, sillä jälkihuolto tulee nuorille eri kautta sekä eri paikkakunnilla on tietysti omat toimipaikat ja yhteystiedot.

8.2 Luotettavuus ja eettisyys

Opinnäytetyömme luotettavuutta ja eettisyyttä pohdittaessa noudatimme mielestämme opinnäytetyössämme tutkimusetiikan näkökulmasta hyvän tieteellisen käytännön keskeisiä lähtökohtia. Näihin lukeutuu muun muassa rehellisyys, yleinen huolellisuus ja tarkkuus tutkimustyössä, tulosten tallentamisessa ja esittämisessä sekä tutkimusten ja niiden tulosten arvioinnissa (Kettunen ym. 2012, 6).

Kunnioitimme tutkijoiden tekemää työtä ja viittasimme heidän julkaisuihinsa asianmukaisella tavalla (Kettunen ym. 2012, 6). Pyrimme myös varmistamaan, ettemme plagioi tuot-

tamaamme tekstiä. Olemme olleet myös etenkin nettilähteitä käyttäessämme lähdekriittisiä, ja käyttäneet vain tunnettujen yhteisöjen, kuten Terveyden ja hyvinvoinninlaitoksen tuottamaa materiaalia ja julkaisuja.

Hankimme myös tarvittavat tutkimusluvut (Kettunen ym. 2012, 6). Lähetimme luvat esihenkilöille, jotka ottivat lupa-asioissa yhteyttä asianosaisiin. Erään nuoren sosiaalityöntekijään sijaishuoltopaikka ei saanut yhteyttä lupa-asioden suhteen, joten hän ei halukkuudestaan huolimatta voinut osallistua haastatteluun. Myös tässä noudatimme eettisyyttä, emmekä haastatelleet nuorta, jolla ei ollut sosiaalityöntekijän lupaa.

Suunnittelimme, keräsimme, säilytimme ja raportoimme haastatteluaineiston tieteelliselle tiedolle asetettujen vaatimusten mukaisesti (Kettunen ym. 2012, 6). Ennen haastatteluiden toteuttamista pyysimme jokaiselta haastateltavalta suostumuslomakkeella (Liite 5) kirjallisen luvan haastatteluun osallistumiseen. Säilytimme suostumuslomakkeet opinnäytetyöprosessimme ajan lukitussa kaapissa, johon vain meillä oli pääsy. Käsittelemme ja säilytämme henkilötietoja vain opinnäytetyöprosessin ajan. Prosessin jälkeen suostumuslomakkeet hävitetään asianmukaisella tavalla.

Osallistuminen haastatteluihin ja työkirjan kehittämiseen oli sekä nuorten että henkilöstön kohdalla täysin vapaaehtoista ja painotimme tätä prosessin jokaisessa vaiheessa. Varmistimme omasta puolestamme, että yksiköissä, joissa vierailimme, oli otettu myös opinnäytetyöhön osallistumattomat nuoret huomioon ja toivoimme, että myös heillä on suostumus vierailuumme.

Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista (2000/812) 15:s pykälä määrittää meidät vaitiolovelvollisiksi asioista, joita saimme tietoomme sijaishuollon toiminnasta, asiakkaista tai muustakaan salassa pidettävästä tiedosta. Olemme vaitiolovelvollisia kaikkea kohtaan mitä näimme, kuulimme tai muuten havainnoimme yksiköissä vierailun aikana. Tarvittaessa olisimme allekirjoittaneet myös Sospro Oy:n vaitiolovelvollisuuslomakkeet.

8.3 Kehittämisehdotukset ja jatko

Kuten olemme aiemmin maininneet, kehittämistyön prosessin alussa tarkoituksemme oli tuottaa Sosprolle täysin sähköinen itsenäistyvän nuoren työkirja, mutta suunnitteluvaiheen edetessä jouduimme toimeksiantajamme kanssa toteamaan, että meillä ei ole val-

miuksia lähteä sähköistämään työkirjaa kokonaan itsenäisesti. Mietimme myös toimeksiantajan kanssa alustavasti teknisen sovelluskumppanin hankkimista työhön, jolloin olisimme kehittäneet työkirjan asiasisällön, ja tekninen kumppani olisi luonut sovelluksen tai muun sähköisen pohjan työkirjalle. Tulimme kuitenkin nopeasti yhteisymmärryksessä siihen tulokseen, että työkirjan asiasisältö tulisi määritellä ensin ennen kuin on mahdollista lähteä hankkimaan kehittäjää mahdolliselle sovellukselle tai sähköiselle työskentelyvälineelle. Täten saimme aiheemme rajattua siten, että kehitämme itsenäistyvän nuoren työkirjan sisällöllisesti. Tästä syystä opinnäytetyömme tuotoksena syntyneen itsenäistyvän nuoren työkirjan sähköistäminen sekä mahdollisen mobiilisovelluksen kehittäminen jää Sosprolle jatkokehittäväksi.

Toivomme, että Sospro jatkokehittää sähköisen itsenäistyvän nuoren työkirjan kehittämämme työkirjaa hyödyntäen, sillä koemme, että sähköisellä versiolla tavoitetaan nuoret parhaiten. Myös haastatteluiden perusteella sähköinen työkirja olisi monelle nuorelle sekä työntekijälle mieleinen. Sähköinen työkirja mahdollistaisi sujuvamman käytön sekä monipuolisemman sisällön, kuten erilaisten videoiden ja suorien linkkien käyttämisen työkirjassa.

Vaikka työkirjamme on jo tässä muodossaan laaja, koemme, että työkirjan sähköiseen muotoon voisi lisätä videoita esimerkiksi Kelan tukien hakemisesta tai miten soitan terveysasemalle. Mielestämme haastatteluissakin esille nousnut jo itsenäistyneiden nuorten videot osana sähköistä työkirjaa olisi hyvä lisäys.

Mikäli työkirjaa lähdetään jatkokehittämään, koemme, että hyvä menetelmä olisi työpaikatyöskentely itsenäistymisvaiheessa olevien nuorten kanssa, jolloin pystyttäisiin saamaan parempi ja laajempi käsitys siitä, että millaista sisältöä ja millaisia tehtäviä nuoret oikeasti haluavat tehdä ja mistä he oikeasti hyötyvät.

LÄHTEET

Canva 2022. Free Media License Agreement. Viitattu 24.11.2022. Saatavilla sähköisesti: <https://www.canva.com/policies/free-media-license-agreement-2022-01-03/>

Custódio I. 2020. Ensiaskel tulevaisuuteen – 16-vuotiaiden nuorten ajatuksia itsenäisestä asumisesta. Lastensuojelun keskusliitto. Lastensuojelun keskusliiton verkkojulkaisu 3/2020. Viitattu 20.11.2022. Saatavilla sähköisesti: https://www.lskl.fi/wp-content/uploads/Ensiaskel-tulevaisuuteen_verkkojulkaisu.pdf

Duderfelt T. 2011. Elämänkaaripsykologia – Lapsen kasvusta henkiseen kehitykseen. 14. uudistettu painos. Helsinki: WSOYpro Oy.

Eriksson P. & Korhonen P. 2021. Sijaishuollon lapsikohtaisen valvonnan malli. Terveystieteiden tutkimuskeskuksen tutkimusraportti nro 4/2022. Viitattu 20.11.2022. Saatavilla sähköisesti: https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/143709/URN_ISBN_978-952-343-808-8.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Hirsjärvi S. & Hurme H. 2022. Tutkimushaastattelu. E-kirja Ellibs-kirjapalvelussa. 2. painos. Gaudemus Oy. Vaatii kirjautumisen palveluun. Viitattu 25.2.2023. Saatavilla sähköisesti: <https://www.ellibslibrary.com/book/9789523458123>

Hirvihuhta H. & Litovaara A. 2003. Ratkaisun taito. E-kirja Ellibs-kirjapalvelussa. Vammala: Vammalan kirjapaino Oy. Vaatii kirjautumisen palveluun. Viitattu 12.2.2023. Saatavilla sähköisesti: <https://www.ellibslibrary.com/book/978-951-31-5157-7>

Honkatukia P., Kallio J., Lähde M. & Mölkänen J. Omana itsenä osa yhteiskuntaa – Itsenäistyvät nuoret aikuiset kansalaisina. ALL-YOUTH-tutkimushanke. Punaisen ristin nuorten turvatalo. Viitattu 21.11.2022. Saatavilla sähköisesti: <https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/123861/978-952-03-1731-7.pdf?sequence=2&isAllowed=y>

Kettunen, J., Kärki, A., Näreaho, S. & Päällysaho, S. 2012. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohje. Saatavilla sähköisesti: https://tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf

Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta. 8.4.1983./361. Saatavilla sähköisesti: <https://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1983/19830361>

Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista. Annettu 22.9.2000. Saatavilla sähköisesti: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2000/20000812#L3>

Lastensuojelulaki. 13.4.2007/417. Saatavilla sähköisesti: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417>

Lehtinen E., Kuusinen J. & Vauras, M. 2007. Kasvatuspsykologia. 2. uudistettu painos. Helsinki: WSOY Oppimateriaalit Oy.

Lyytinen, P., Korhonen, M. & Lyytinen, H. (toim.) 2006. Näkökulmia kehityspsykologiaan – kehitys kontekstissaan. Helsinki: WSOY.

Nurmi, J-E., Ahonen, T., Lyytinen, H., Lyytinen, P., Pulkkinen, L. & Ruoppila, I. 2015. Ihmisen psykologinen kehitys. E-kirja Elisa Kirja -palvelussa. Jyväskylä: PS-kustannus. Vaatii kirjautumisen palveluun. Viitattu 18.12.2022.

Ojasalo, K., Moilanen, T. & Ritalahti, J. 2014. Kehittämistyön menetelmät – Uudenlaista osaamista liiketoimintaan. Helsinki: Sanoma Pro Oy.

Pukkio, S., Hipp, T. (toim.) & Hoikkala S. 2016. Mikä jälki jää? – Opas lastensuojelun jälkihuolto-työhön. Viitattu 8.6.2022. Saatavilla sähköisesti: <https://www.lskl.fi/wp-content/uploads/Opas-lastensuojelun-jalkihuoltotyohon-120616-1.pdf>

Saastamoinen K. 2010. Lapsen asema sijaishuollossa – käsikirja arjen toimintaan. Helsinki: Edita Publishing Oy.

Salonen K., Eloranta S., Hautala T. & Kinos S. 2017. Kehittämistoiminta ja kehittämisen menetelmiä ammatillisessa korkeakoulutuksessa. Turun ammattikorkeakoulu. Turun ammattikorkeakoulun oppimateriaaleja 108. Tampere: Juvenes Print – Suomen Yliopistopaino Oy. Saatavilla sähköisesti: <https://julkaisut.turkuamk.fi/isbn9789522166494.pdf>

Sospro Oy. 2023. Tietoa meistä. Viitattu 23.2.2023. Saatavilla sähköisesti: <https://sospro.fi/> > Tietoa meistä

Sospro Oy. 2023. Toimipisteet. Viitattu 23.01.2023. Saatavilla sähköisesti: <https://sospro.fi/> > Toimipisteet

Terveiden ja hyvinvoinninlaitos. 2019. Sijaishuoltoon siirtyminen ja yhteistyö vanhempien kanssa. Viitattu 18.11.2022. Saatavilla sähköisesti: <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/sijaishuolto/sijaishuoltoon-siirtyminen-ja-yhteisty-vanhempien-kanssa>

Terveiden ja hyvinvoinninlaitos. 2022. Jälkihuolto. Viitattu 24.11.2022. Saatavilla sähköisesti: <https://thl.fi/> > Käsikirjat > Lastensuojelun käsikirja > Työprosessit > Jälkihuolto

Vilén M., Leppämäki P. & Ekström L. 2008. Vuorovaikutuksellinen tukeminen. 3. uudistettu painos. Helsinki: WSOY Oppimateriaalit Oy.

Vilka, H. & Airaksinen, T. 2003. Toiminnallinen opinnäytetyö. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Vilka, H. 2015. Tutki ja kehitä. 4.painos. Jyväskylä: PS-kustannus.

Haastattelurungot

Haastattelurunko työntekijöiden haastatteluihin

Kerromme opinnäytetyöstämme ja työkirjasta, jota teemme.

Käymme läpi käsitteet ja haastateltavilla on mahdollisuus esittää kysymyksiä meille.

Varmistamme, että haastateltava on vielä vapaaehtoinen osallistumaan haastatteluun.

Kysymme lupaa nauhoittamiseen ja täytämme haastateltavien kanssa suostumuslomakkeet.

Haastattelukysymykset:

Perustiedot

Mikä on työnimikkeesi?

Kuinka kauan olet työskennellyt lastensuojelussa? Kerro työhistoriastasi.

Itsenäistyminen

Mihin itsenäistyvät nuoret tarvitsevat mielestänne eniten tukea?

Millaisista asioista nuoret tarvitsevat eniten tietoa?

Mitkä ovat mielestäsi tärkeimpiä taitoja itsenäistyvälle nuorelle?

Itsenäistyvien nuorten tukeminen

Kuvaile yksikössänne tehtävää arjen- ja itsenäistymistaitojen opettelua nuorten kanssa.

Työkirja

Sosprolla on olemassa itsenäistyville nuorille tarkoitettu työkalupakki. Miten te hyödynnätte sitä työssänne itsenäistyvien nuorten kanssa? Jos ette hyödynnä, miksi?

Millaisia teemoja toivoisit, että työkirjassa käsitellään?

Millaista sisältöä (esim. tehtäviä, linkkejä...) toivoisit työkirjaan?

Onko nykyisessä työkalupakissa jotakin mitä haluaisit erityisesti sisällyttää työkirjaan?

Vapaa sana

Haastattelurunko nuorten haastatteluihin

Kerromme opinnäytetyöstämme ja työkirjasta, jota teemme.

Käymme läpi käsitteet ja haastateltavilla on mahdollisuus esittää kysymyksiä meille.

Varmistamme, että haastateltava on vielä vapaaehtoinen osallistumaan haastatteluun.

Kysymme lupaa nauhoittamiseen ja täytämme haastateltavien kanssa suostumuslomakkeet.

Haastattelukysymykset:

Itsenäistyminen

Millaista tukea itsenäistymiseen koet tarvitsevasi ohjaajilta täältä?

Millaista tukea koet tarvitsevasi täältä lähtemisen jälkeen itsenäistyessäsi?

Millaisia ajatuksia itsenäistyminen sinussa herättää?

Miten sinun itsenäistymistäsi on tuettu täällä?

Työkirja

Millaisia aiheita toivoisit, että työkirjassa käsitellään?

Millaista sisältöä (esim. tehtäviä, linkkejä...) toivot työkirjaan?

Millainen työkirja sinua kiinnostaisi (ulkoisesti, käyttötapa...)?

Vapaa sana

Saatekirje sosiaalityöntekijälle

Hyvä vastaanottaja,

Olemme Turun ammattikorkeakoulun sosionomiopiskelijoita. Teemme opinnäytetyötä, jonka tarkoituksena on selvittää sijoitettujen nuorten ja sijaishuollossa itsenäistyvien nuorten kanssa työskentelevien ammattilaisten näkemyksiä ja tarpeita itsenäistymistyökirjan sisältöön. Tutkimuksessa keräämämme aineistosta on tarkoitus tuottaa Sospro Oy:lle sähköistettävä itsenäistyvien nuorten työkirja, jota voisi hyödyntää sekä sijaishuollossa omaohjaajatyöskentelyn tukena että nuori itse itsenäistyessään.

Opinnäytetyö toteutetaan teemahaastatteluiden avulla. Pyydämme teiltä lupaa haastatella asiakastanne tutkimukseen. Tutkimukseen osallistuminen on täysin vapaaehtoista ja luottamuksellista. Olemme opinnäytetyön tekijöinä vaitiolovelvollisia kaikesta tutkimuksen aikana saamastamme tiedosta ja olemme allekirjoittaneet Turun ammattikorkeakoulun vaitiolovelvollisuuslomakkeen. Tutkimustuloksia hyödynnetään Turun ammattikorkeakoulun opinnäytetyössä. Opinnäytetyö julkaistaan avoimesti Theseus-tietokannassa. Tutkimukseen osallistuneita ei ole mahdollista tunnistaa opinnäytetyöstä.

Tämän saatekirjeen ohessa on tarkempi tiedote tutkimuksesta sekä tietosuojalomake. Voitte olla allekirjoittaneisiin yhteydessä, mikäli teillä on kysyttävää opinnäytetyöhön liittyen.

Ystävällisin terveisin,

Iida Herne
Sosionomiopiskelija (AMK)
puh. xx
iida.herne@edu.turkuamk.fi

Iina Multanen
Sosionomiopiskelija (AMK)
puh. xx
iina.multanen@edu.turkuamk.fi

Tiedote tutkimuksesta sosiaalityöntekijälle

Tiedote tutkimuksesta
Päiväys 11.07.2022

TIEDOTE TUTKIMUKSESTA

TYÖKIRJA ITSENÄISTYVÄLLE NUORELLE

1. Pyyntö osallistua tutkimukseen

Teidän asiakastanne pyydetään mukaan tutkimukseen, jonka tarkoituksena on selvittää itsenäistyvän nuoren kokemuksia ja tarpeita liittyen itsenäistymisvaiheeseen. Tämä tiedote kuvaa tutkimusta ja hänen osuuttaan siinä.

2. Vapaaehtoisuus

Tutkimukseen osallistuminen on täysin vapaaehtoista. Kieltäytyminen ei vaikuta nuoren oikeuksiin tai kohteluun negatiivisesti. Osallistuminen tutkimukseen katsotaan suostumukseksi tutkimuksessa kysytyjen tietojen tutkimuskäyttöön. Asiakas voi myös keskeyttää tutkimuksen koska tahansa syytä ilmoittamatta.

3. Tutkimuksen tarkoitus

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on selvittää sijoitettujen nuorten ja sijaishuollossa itsenäistyvien nuorten kanssa työskentelevien ammattilaisten näkemyksiä ja tarpeita sähköisen itsenäistymistyökirjan sisältöön. Tutkimuksessa keräämämme aineistosta on tarkoitus tuottaa Sospro Oy:lle sähköistettävä itsenäistyvien nuorten työkirja, jota voisi hyödyntää sekä sijaishuollossa omaohjaajatyöskentelyn tukena että nuori itse itsenäistyessään.

4. Tutkimuksen toteuttajat

Tutkimuksen toteuttaa Turun ammattikorkeakoulun sosionomiopiskelijat Iida Herne ja Iina Multanen. Tutkimuksen toimeksiantajana toimii Sospro Oy. Sospron yhteyshenkilönä toimii laatujohtaja Helena Nyman-Jokinen.

5. Tutkimusmenetelmät ja toimenpiteet

Tutkimuksen aineisto kerätään haastatteluilla. Haastattelut tehdään yksikössä yhden päivän aikana. Yhdelle haastattelulle on varattu aikaa noin tunnin verran, mutta haastattelun kesto on yksilökohtaista.

6. Kustannukset ja niiden korvaaminen osallistujalle

Tutkimukseen osallistuminen ei maksa asiakkaallenne mitään. Osallistumisesta ei myöskään makseta erillistä korvausta.

7. Tutkimustuloksista tiedottaminen

Tutkimustuloksia hyödynnetään Turun ammattikorkeakoulun opinnäytetyössä. Opinnäytetyö julkaistaan avoimesti Theseus-tietokannassa. Tutkimukseen osallistuneita ei ole mahdollista tunnistaa opinnäytetyöstä.

8. Tutkimuksen päätyminen

Myös tutkimuksen suorittaja voi keskeyttää tutkimuksen.

9. Lisätiedot

Pyydämme teitä tarvittaessa esittämään tutkimukseen liittyviä kysymyksiä opinnäytetyötä tekeväälle tutkijalle ja/tai opinnäytetyön ohjaajalle, joiden yhteystiedot ovat alla.

10. Tutkijoiden yhteystiedot

xx

Tietosuojailmoitus sosiaalityöntekijälle

TIETOSUOJASELOSTE/-ILMOITUS EU:n yleinen tietosuoja-asetus 13 ja 14 artiklat

Tietoa henkilötietojen käsittelystä Turun ammattikorkeakoulun opinnäytetyössä. Opinnäytetyö nimi on Työkirja itsenäistyvälle nuorelle

OPINNÄYTETYÖNÄ TEHTÄVÄÄN TUTKIMUKSEEN OSALLISTUVAN LAPSEN SOSIAALITYÖNTEKIJÄLLE

Asiakkaanne on osallistumassa Turun ammattikorkeakoulussa opinnäytetyönä tehtävään tutkimukseen. Tässä selosteessa kuvataan, miten henkilötietoja käsitellään tutkimuksessa.

Tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista. Lapsen ei kohdistu mitään negatiivista seuraamusta, jos hän ei osallistu tutkimukseen tai jos hän keskeyttää osallistumisensa tutkimukseen. Tämän ilmoituksen lopussa kerrotaan tarkemmin, mitä oikeuksia hänellä on.

1. Opinnäytetyötutkimuksen rekisterinpitäjät

Nimi:
Osoite:
Puhelinnumero:
Sähköpostiosoite:

Yhteyshenkilö tutkimusta koskevissa asioissa:

Nimi:
Osoite:
Puhelinnumero:
Sähköpostiosoite:

Turun ammattikorkeakoulun tietosuojavastaava:

Nimi:
Puhelinnumero:
Sähköpostiosoite:

Suostumuslomake haastateltavalle

Suostumus osallistua opinnäytetyötutkimukseen

Olen saanut tiedot opinnäytetyönä tehtävän tutkimuksen tavoitteista ja käytännön toteutuksesta. Minulle on annettu mahdollisuus esittää lisäkysymyksiä tutkimuksesta.

Olen saanut tiedot henkilötietojen käsittelystä tutkimuksessa. Minulle on luvattu, että henkilötietojani käsitellään huolellisesti ja tietoturvallisesti eikä niitä luovuteta ulkopuolille.

Tiedän, että osallistumiseni on vapaaehtoista. Voin keskeyttää tai peruuttaa osallistumiseni tutkimukseen, milloin vain. Olen tietoinen siitä, että mikäli keskeytän tutkimuksen tai peruutan suostumuksen, minusta keskeyttämiseen ja suostumuksen peruuttamiseen mennessä kerätyt tiedot voidaan käyttää osana tutkimusaineistoa.

Paikka ja päivämäärä
Osallistun tutkimukseen

Nimenselvennys

Suostumuksen vastaanottaja

Iida Herne

Iina Multanen

Alkuperäinen allekirjoitettu tutkittavan suostumus sekä kopio tutkimustiedotteesta jäävät tutkijan arkistoon. Tutkimustiedote ja kopio allekirjoitetusta suostumuksesta annetaan tutkittavalle.

Työkirjan etusivu ja sisällysluettelo

SISÄLLYSLUETTELO

Itsenäistymisvalmiuudesta

Itsenäistymisvalmiuustestin tulokset

Tämä työkirja antaa sinulle avaimet itsenäiseen elämään. Voit käyttää työkirjaa yhdessä omaohjaajan kanssa tai käydä sitä läpi itsenäisesti.

Työkirja sisältää monenlaisia tärkeitä ja ajankohtaisia aiheita itsenäistyville nuorelle, eli sinulle. Työkirjassa on erilaisia tehtäviä, vinkkejä, linkkejä ja listoja sekä hieman tietoa juuri sinua koskettavista asioista.

Työkirja kannattaa ottaa mukaan omaan kotiin itsenäistyessäsi, sillä siitä saattaa olla sinulle hyötyä. Mukavia hetkiä työkirjan parissa ja tsemppiä jännittävään elämänvaiheeseen!

MINÄ

Mun matka

Hyvinvoinnin itsearviointi

Arvot

Tukiverkosto

Ihmissuhdetaidot

Seksuaalisuus

Turvataidot

Tunnetaidot

Vahvuuteni

Omat tavoitteeni

MUN KOTI

Asuminen

Muuttajan muistilista

Oman kodin tarvikelista

Oman kodin siivouslista

Omasta kodista huolehtiminen

Viikon ateriat

Ruuanlaitto

Mitä jäi mieleen?

MUN ASIAT

Opiskelu ja työelämä

Viikon suunnitelma

Kela

Rahankäyttö

Budjetti

Pankki

Laskujen maksaminen

Terveys

Apua netistä

Inspiraatio ja lähteet